

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอตามลำดับ
ดังนี้

1. การปฏิรูปการศึกษา
2. การบริหารโรงเรียน
3. การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM)
4. การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน
  - 4.1 ความหมายของของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน
  - 4.2 ความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน
  - 4.3 ความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน
  - 4.4 ขอบข่ายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
  - 4.5 หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
  - 4.6 วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน
5. มาตรฐานการศึกษา ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การพิจารณาเพื่อการประเมินภายนอก
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่ 2 (พ.ศ. 2549 – 2555)
6. การประกันคุณภาพการศึกษา
7. บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2
  - 7.1 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา
  - 7.2 อำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2
  - 7.3 ปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาให้เป็นไปตามเจตนาคำสั่งแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
ไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้ และฝึกอบรมได้ตลอดชีวิตโดยยึดหลักการศึกษารสร้างชาติ สร้างคน และสร้างงาน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

1.1 ความหมายของการปฏิรูปการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 11) กล่าวถึงความหมายของการปฏิรูปการศึกษาว่า หมายถึง การปรับปรุงโดยการเลือกสรรเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมแนวทางที่มีอยู่เดิม เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพการจัดการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายความเป็นเลิศทางการศึกษาในปี พ.ศ. 2550 ให้ได้ผลผลิต คือ ผู้เรียนมีมาตรฐานในทุกระดับการศึกษา จุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาเพื่อสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น โดยผู้ที่ผ่านการศึกษามีความสามารถและคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ คือ เป็นผู้มีสุขภาพพลานามัยดีทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นผู้มีความสามารถในการคิดเป็นผู้ใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ เป็นผู้มีความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพ เป็นผู้มีมารยาทเรียบร้อยมีศีลธรรมอันดีงามสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการมีแนวทางในการดำเนินงาน 4 ด้าน คือ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา

ปรัชญา เวสารัชช์ (2546 : 13) กล่าวถึงความหมายของการปฏิรูปการศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการที่จงใจสร้างการเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการศึกษาทุกด้านที่เป็นอยู่ เพื่อให้สามารถนำไปสู่ผลผลิตคุณภาพหรือเป้าหมายของการศึกษาตามที่ประสงค์การดำเนินการ เช่นนี้จึงไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงธรรมดา แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงทุกด้านอย่างรวดเร็ว มีแผนดำเนินการและมีการผลักดันอย่างจริงจัง

ประเวศ วะสี (2548 : <http://www.montfort.ac.th>) กล่าวว่า การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษา ตั้งแต่ต้นนโยบาย ปัจจัย ขั้นตอน และผลลัพธ์ เพื่อให้การศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อคนทั้งมวล อย่างยืดหยุ่น หลากหลายเหมาะสมกับทุกกลุ่มชนให้ทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมกับการศึกษา ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ให้มีความกระตือรือร้นที่ง่าย สนุก และพัฒนาคนได้เต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมืองและสุขภาพไป

พร้อมกัน ปฏิรูปการบริหารจัดการศึกษา ให้มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาและตรวจสอบให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในทุกระบบ และทุกด้านของการศึกษาอย่างรวดเร็ว เพื่อนำไปสู่ผลการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ โดยการดำเนินการเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีแผนดำเนินการ และมีการผลักดันอย่างจริงจังจากทุกภาคส่วนของสังคม

1.2 แนวคิดในการปฏิรูปการศึกษา

ประเวศ วะสี (2539 : 32-33) ได้เสนอวิธีการในการปฏิรูปการศึกษาไว้ 3 ประการ คือ

1. การปฏิรูปการศึกษา เพื่อจะให้เป็นการศึกษาสำหรับคนทั้งมวล ระดมทรัพยากรทั้งมวลเพื่อการศึกษาและปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาทั้งมวล
2. การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางปัญญา ในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของผู้เรียนหรือกระบวนการกลุ่ม ฝึกความประณีตและความอดทนในการทำงาน ฝึกทักษะการเผชิญและแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่กดดัน ฝึกวิธีที่นำไปสู่ปัญหา การศึกษาค้นคว้าจากสื่อเทคโนโลยี

3. การปฏิรูปการจัดการศึกษา จากปัญหาการบริหารงานการจัดการศึกษาแบบรวมศูนย์ในระบบราชการ ทำให้ขาดโอกาสในการริเริ่มสร้างสรรค์จากระดับล่าง จึงต้องมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่หน่วยงานปฏิบัติ

วิจิตร ศรีสะอ้าน (2539 : 131-133) ได้กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง คนตั้งแต่เกิดถึงตาย ต้องการนำความรู้ไปพัฒนาคุณภาพชีวิต และมองการศึกษาเป็นปัจจัยที่ 5 ของการดำเนินชีวิต
2. การศึกษาเป็นการศึกษาสำหรับคนทุกคนในสังคมประชาธิปไตย คนจะมองเรื่องโอกาสทางการศึกษาว่า เป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน ที่ทุกคนต้องมีโอกาสและมีความเสมอภาค

3. การศึกษาเพื่อพัฒนาค่านิยม ทั้งในส่วนที่เป็นค่านิยมสากล และค่านิยมไทยที่จะต้องดำรงไว้ โดยปรับประสานให้สามารถเกื้อประโยชน์กันและกัน

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 9) กล่าวถึง การปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งแนวความคิดและวิธีการปฏิรูป เพื่อให้

สถานศึกษามีศักยภาพเพียงพอต่อการยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น จึงได้กำหนดกระบวนการในการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษาไว้ 6 ขั้นตอน คือ

1. การจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียน
2. การประเมินความต้องการในการพัฒนา
3. การสร้างแผนปรับปรุงโรงเรียน
4. การปฏิบัติตามแผนและทำให้เกิดผลจริง
5. การรายงานความก้าวหน้าต่อประชาชน
6. การประเมินและปรับปรุงให้เป็นแผนต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การปฏิรูปการศึกษา เป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและวิธีการในการจัดการศึกษา มุ่งเน้นให้สถานศึกษามีศักยภาพในการจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษามีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

1.3 แนวทางการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาในระดับสถานศึกษา

1.3.1 ด้านกระบวนการเรียนการสอน

การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับ ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพและมีความสุข โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดสาระการเรียนรู้บูรณาการความรู้และทักษะต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับระดับการศึกษาและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ประเทศชาติ ให้มีการประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 23)

- 1) จัดกระบวนการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามสภาพจริง มีวิธีการเรียนรู้และทักษะแสวงหาความรู้สร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดย
  - (1) ศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล
  - (2) คิดค้นและใช้นวัตกรรมในการสอนที่หลากหลายและเหมาะสม เช่น การเรียนรู้จากโครงการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และเรียนรู้แบบเป็นหัวเรื่อง เป็นต้น
  - (3) ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
  - (4) ผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนนำเทคโนโลยีที่เหมาะสม ทันสมัย มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน
- 2) จัดทำสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและสอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด ความต้องการของผู้เรียน และชุมชนได้แก่

(1) จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้เรียนด้านความสนใจความถนัด และความต้องการของผู้เรียน

(2) วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง

(3) จัดทำเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ ข้อมูลพื้นฐาน

3) จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่

(1) จัดแหล่งความรู้ที่หลากหลาย เช่น มุมหนังสือ มุมห้องสมุด อุทยานการศึกษา เป็นต้น

(2) จัดเครือข่ายการเรียนรู้

4) ให้นักลกร องค์กร และสถาบันในท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรม การเรียนการสอน ได้แก่

(1) จัดทำทะเบียนปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งวิทยากร และสถานประกอบการ

(2) ประสานความร่วมมือและสร้างความเข้าใจระหว่างสถานศึกษา และแหล่งความรู้ต่าง ๆ

(3) นำปราชญ์ชาวบ้านภูมิปัญญาท้องถิ่นแหล่งวิทยากรและ สถานประกอบการสามัญสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน

5) มีการวิจัยในชั้นเรียน โดย

(1) ศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอน

(2) แก้ปัญหาอย่างมีระบบวิธี

(3) นำผลการวิจัยมาพัฒนาการเรียนการสอน

6) ประเมินตามสภาพจริง โดยเน้นการประเมินควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอนและประเมินจากสภาพจริง โดย

(1) ประเมินผลการเรียนการสอนที่หลากหลาย ที่สอดคล้องกับ กระบวนการเรียนการสอน เช่น ประเมินการปฏิบัติจริง ใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) เป็นต้น

(2) วิเคราะห์และจัดทำผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

7) ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ โดย

- (1) รวบรวมแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน
- (2) แนะนำทางการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งการเรียนรู้
- (3) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้

(4) จัดทำเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

8) มีระบบนิเทศการเรียนการสอนภายใน โดย

- (1) จัดระบบการนิเทศ ติดตามประเมินภายใน
- (2) จัดทีมนิเทศภายใน
- (3) นำผลการนิเทศ ติดตามและประเมินผลมาปรับปรุงการเรียน

การสอน

9) ประชาสัมพันธ์รูปแบบการเรียนการสอนของสถานศึกษา โดย

(1) สร้างความเข้าใจแก่ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเกี่ยวกับการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการและสื่อที่หลากหลาย

- (2) จัดแสดงผลงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน
- (3) เผยแพร่แลกเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอน

1.3.2 ด้านหลักสูตร

สถานศึกษากำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยนำหลักสูตรกลางมาใช้ตลอดจนพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับผู้เรียน ชุมชน และประเทศชาติ ให้มีแผนการเรียนที่หลากหลายมีการเทียบโอนผลการเรียนตามความสนใจและความเหมาะสม ดังนี้

1) จัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานในส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยชุมชนและท้องถิ่น โดย

- (1) จัดตั้งคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
- (2) วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง
- (3) วิเคราะห์สภาพและความต้องการของผู้เรียนและชุมชน
- (4) จัดสาระการเรียนรู้

2) พัฒนาหลักสูตรและจัดแผนการเรียนที่หลากหลาย ให้สอดคล้องกับสภาพความพร้อม ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน โดย

- (1) วิเคราะห์สภาพความต้องการของผู้เรียนและชุมชน

(2) จัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา

(3) กำหนดแผนการเรียนที่หลากหลาย

3) บริหารการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพตาม

มาตรฐานที่กำหนดโดย

(1) จัดปัจจัยที่เอื้อต่อหลักสูตรแกนกลาง และการจัดการเรียนการสอน

เช่น เอกสารหลักสูตร แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

(2) จัดระบบและกลไกการบริหาร กำกับ และติดตามการใช้หลักสูตร

ของสถานศึกษา

(3) ประเมินและการรายงานผลการใช้หลักสูตร เพื่อพัฒนาหลักสูตร

อย่างต่อเนื่อง

4) ดำเนินตามกระบวนการเทียบโอนผลการเรียน ดังนี้

(1) สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวปฏิบัติการเทียบโอนผลการเรียน

(2) ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนตามเกณฑ์วิธีการและคู่มือ

ดำเนินงาน

1.3.3 ด้านวิชาชีพและบุคลากรทางการศึกษา

พัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องระดับสถานศึกษา และประชาชนในชุมชน ให้เป็นทีมงานที่มีคุณภาพ เพื่อผลักดันให้เกิดการพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง

1) เพื่อสร้างความตระหนัก จิตวิญญาณและจรรยาบรรณของวิชาชีพ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ

2) พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน และจรรยาบรรณของวิชาชีพ โดย

(1) กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษา โดยมีการประเมินตามตระหนัก และความพร้อมที่จะร่วมกันทำงาน

(2) สร้างสัมพันธกิจร่วมกันในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษา โดยมีการประเมินความตระหนัก และความพร้อมที่จะร่วมกันทำงาน

3) พัฒนาครู และบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร และจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

4) สนับสนุน ส่งเสริมครู และบุคลากรในสถานศึกษา ให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องโดย

- (1) ส่งเสริมการเข้าเป็นสมาชิกชมรมวิชาชีพ หรือเครือข่ายวิชาชีพ
- (2) ยกย่องและเชิดชูเกียรติ
- (3) จัดสวัสดิการ
- 5) ติดตามและประเมินผล โดย
  - (1) การประเมินผลตนเอง
  - (2) การประเมินผลเพื่อการวิจัยและพัฒนา
  - (3) การประเมินผลภายนอก
- 6) รายงานผลสู่สาธารณชน โดยจัดประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบผลการปฏิบัติงานพึงเสียงสะท้อนของชุมชน

1.3.4 ด้านการบริหารและการจัดการ

ในการบริหารและการจัดการโรงเรียนโดยจัดเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

- 1) การบริหารและการจัดการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งเป็นการบริหารจัดการศึกษา ในลักษณะที่สถานศึกษามีอำนาจในการบริหารแบบเบ็ดเสร็จ ทั้งด้านการเงิน บุคลากรวิชาการและด้านอื่น ๆ โดย
  - (1) ตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา
  - (2) ตั้งคณะทำงานวางแผนปรับปรุงการศึกษาในสถานศึกษา
  - (3) ตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร
  - (4) จัดทำแผนกลยุทธ์การปรับปรุงสถานศึกษา
  - (5) จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ
- 2) จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดย
  - (1) กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
  - (2) จัดทำธรรมนูญของโรงเรียน
  - (3) จัดทำระบบตรวจสอบ ระบบการประเมินตนเอง การนิเทศภายใน โรงเรียนและการควบคุมการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น
  - (4) รายงาน และนำไปปรับปรุงแก้ไข
- 3) ปรับปรุงบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และองค์ประกอบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดย
  - (1) จัดทำแผนผังแม่บทของสถานศึกษา
  - (2) จัดภูมิทัศน์ให้มีความร่มรื่น สวยงาม

- (3) จัดระบบสาธารณูปโภค และจัดระบบการกำจัดของเสีย
- (4) จัดระบบความปลอดภัยในสถานศึกษา
- 4) สนับสนุนส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาคุณภาพ

การศึกษาโดย

ท้องถิ่น

- (1) จัดสรรทรัพยากรและจัดหาเทคโนโลยีเหมาะสมทั้งสากลและ
- (2) ส่งเสริมให้มีการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา
- (3) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยี
- 5) สนับสนุน ส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน โดย
  - (1) จัดให้มีศูนย์สื่อการเรียนการสอน
  - (2) มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรทางการศึกษาระหว่างสถานศึกษาและ

ชุมชน

- 6) ให้สิทธิและโอกาสเสมอกันในการได้รับการศึกษา โดย
  - (1) ดำเนินการสำรวจข้อมูลประชากรในพื้นที่ที่รับผิดชอบ
  - (2) จัดทำเครือข่ายและประสานการประชาสัมพันธ์
- 7) ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวสารและข้อมูล โดย
  - (1) จัดทำแผนการประชาสัมพันธ์
  - (2) จัดทำเครือข่ายและประสานการประชาสัมพันธ์
  - (3) ดำเนินการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อที่หลากหลาย
- 8) จัดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน โดย
  - (1) จัดบรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน
  - (2) ดำเนินการ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานภายใน

สถานศึกษา

- (3) รายงานผลต่อประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษาจะเห็นได้ว่าการปฏิรูปการศึกษาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเปลี่ยนแปลงแนวคิดเดิมมาสร้างเสริมความเชื่อ ค่านิยมในการจัดการศึกษาและผลผลิตที่ได้รับมีคุณภาพที่สังคมมุ่งหวัง เน้นการมีส่วนร่วมทั้งการจัดทรัพยากรเพื่อการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างเป็นกระบวนการฝึกการคิดแก้ปัญหาใช้เทคโนโลยีอย่างฉลาด โดยคงคุณค่าของภูมิปัญญาไทยใน

ระบบการบริหารจัดการ มีการกระจายความรับผิดชอบให้เกิดการตัดสินใจในหน่วยงาน ปฏิบัติการในลักษณะของการเรียนส่วนร่วมในการบริหารจัดการทั้งด้านการสนับสนุน ทรัพยากร และการใช้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรสนองตอบการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

2. การบริหารโรงเรียน

การศึกษาเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนั้นการจัดการศึกษาที่ดีมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยหลักการบริการ การศึกษาที่ดีด้วยการบริหารการศึกษาจึงเป็นแขนงหนึ่งของหลักการบริการทั่วไป ซึ่งมีความแตกต่างกับการบริหารงานชนิดอื่น ๆ ในลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ (พงษ์อนันต์ ธรรมศิริ, 2543 ; อ้างอิงมาจาก วิจิตร ศรีสะอาด. 2518 : 4)

1. ความมุ่งหมาย (Purpose) ซึ่งจะเห็นเด่นชัดถ้าเทียบกับการบริหารธุรกิจ เพราะการบริหารการศึกษานั้นไม่หวังผลกำไรที่มาในรูปวัตถุ แต่มุ่งพัฒนาบุคคลให้เจริญงอกงามขึ้นในด้านต่าง ๆ เพราะฉะนั้นกำไรสำคัญของเราคือ การพัฒนาบุคคล
2. บุคคลที่เกี่ยวข้อง (People) แตกต่างกันตั้งแต่คนที่เข้าร่วมในการบริหารระบบเพราะว่าคุณสมบัติของบุคลากรที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริการการศึกษาทุกระดับเราต้องการคุณลักษณะและคุณลักษณะนิสัย ทักษะคติ แตกต่างจากอาชีพอื่น ๆ และบุคคลที่มารับบริการส่วนมากเป็นผู้เยาว์ซึ่งยังคงไม่มีรายได้เลย
3. กรรมวิธีในการดำเนินการต่าง (Process) ในเมื่อหน่วยงานการศึกษามีวัตถุประสงค์ต่างกัน บุคคลต่างกัน กรรมวิธีในการดำเนินการก็ต่างกัน เช่น กรรมวิธีในการถ่ายทอดความรู้ การจัดการโรงเรียน ฯลฯ เป็นกรรมวิธีที่หน่วยงานอื่นเอาไปใช้ได้ หากผู้ไม่ได้รับการศึกษาโดยเฉพาะย่อมจะจัดบริการได้ไม่เท่าที่ควร
4. ผลผลิตของหน่วยงาน (Product) ไม่เหมือนผลผลิตในอุตสาหกรรมและหน่วยงานอื่น ๆ เพราะเด็กเป็นวัตถุดิบแต่มีชีวิตจิตใจ ผลผลิตออกไปก็ยังคงเป็นคนอยู่แต่อาจมีคุณลักษณะที่ดีขึ้น ซึ่งผิดจากการผลิตในอุตสาหกรรม วัตถุดิบป้อนโรงงานอาจเป็นชิ้น เป็นท่อน ผลผลิตออกมาก็เปลี่ยนรูปไป

ลักษณะพิเศษทั้ง 4 ประการ ดังกล่าว การบริหารการศึกษาก็มีความแตกต่างจากการบริหารแขนงอื่น ๆ ดังนั้น ผู้ที่จะทำหน้าที่บริหารการศึกษานอกจากจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารแล้วจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการศึกษาเป็นอย่างดีด้วย

2.1 ความหมายของการบริหารโรงเรียน

การบริหารตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Administration” ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ด้วยกันหลายท่าน ดังต่อไปนี้

ธีระ รุญเจริญ (2548 : 42-43) กล่าวว่าการบริหารโรงเรียนว่า หมายถึง กระบวนการที่ต้องอาศัยผู้บริหาร โรงเรียนและครู ในการบริหารจัดการเพื่อให้โรงเรียน ประสบความสำเร็จตามภารกิจ เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย แนวทางการจัดการศึกษาตามรูปแบบ การจัดการศึกษาตามหลักสูตร และกระบวนการจัดการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 15) ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียนว่า หมายถึง การบริหารจัดการโดยผู้มีบทบาทหน้าที่ในโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนเป็นสถานที่จัดการศึกษาแก่ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยอาศัยกระบวนการ อย่างน้อย 4 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการของโรงเรียน
2. การวางแผน
3. การดำเนินงานตามแผน
4. การประเมินผล

กรมสามัญศึกษา (2542 : 1) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึงงานประจำที่ผู้บริหารหรือหัวหน้าสถานศึกษา ดำเนินการควบคุม บริหารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน งานที่เกี่ยวข้องกับ อาคารสถานที่ รวมทั้งงานด้านการเงินและงบประมาณและความสัมพันธ์กับชุมชน การบริหารงานให้โรงเรียนประสบความสำเร็จตามที่เป้าหมายวางไว้นั้นต้องอาศัยทุกหน่วยงาน ร่วมกันรับผิดชอบ และความสามัคคีกันของบุคลากรทุกฝ่าย จึงจะทำให้การทำงานเป็นไปตาม จุดประสงค์ที่วางไว้ โดยมีผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียน หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน และบุคลากรในสถานศึกษาร่วมมือ ร่วมใจในการทำงาน

กูด (Good. 1972 : 3) ได้ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียนไว้ว่า

1. การบริหารโรงเรียน หมายถึง การจัดการ การควบคุม และอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนให้ดำเนินไปตามนโยบายเป้าหมายที่วางไว้ เช่น การจัดครูเข้าสอน การจัดชั้นเรียน การจัดนักเรียนเข้าชั้น การจัดตารางสอน การจัดกิจกรรมการปรับปรุงหลักสูตร การวางแผนการสอน และการจัดแนะแนว เป็นต้น

2. การบริหารโรงเรียน หมายถึง การจัดการ ควบคุมและอำนวยความสะดวก

สะดวกในการดำเนินการกิจของโรงเรียนทุกอย่าง เช่น การเรียนการสอนและงานธุรการต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้การบริหารการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์

สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียน คือ การดำเนินการของกลุ่มบุคคลเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

2.2 กระบวนการบริหารโรงเรียน

กระบวนการบริหารโรงเรียน เป็นส่วนประกอบในการบริหารที่เป็นหน้าที่ของนักบริหารที่จะใช้ความรู้ ความสามารถ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารหน่วยงานของตน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ผู้วิจัยขอเสนอพอเป็นสังเขป ดังนี้

บาร์ทอล และมาร์ติน (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา. 2546 : 307-308 ; อ้างอิงมาจาก Bartol and Martin. 1991 : 7-8) กล่าวว่า การบริหาร เป็นกระบวนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย

1. การวางแผน (Planning) คือ กระบวนการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ตัดสินใจเลือกปฏิบัติเป็นขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้
2. การจัดองค์กร (Organizing) คือ กระบวนการจัดปัจจัยทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงบุคคลเข้าสู่โครงสร้าง การแบ่งงานตามภารกิจหน้าที่ต่าง ๆ ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน กำหนดลักษณะการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้
3. การนำหรือการสั่งการ (Leading or Directing) คือ กระบวนการมอบหมายสั่งการให้บุคลากรปฏิบัติภารกิจหน้าที่ตามโครงสร้างงานที่กำหนดให้ความเป็นผู้นำสร้างอิทธิพลโน้มน้าวบุคลากรปฏิบัติหน้าที่อย่างได้ผล (Productive)
4. การควบคุม (Controlling) คือ กระบวนการติดตามตรวจสอบ กำกับดูแล แนะนำการแก้ไข ให้บุคลากรปฏิบัติกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพที่พึงปรารถนาหรือบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ

กระบวนการบริหาร โดยทั่วไปมีหลักการดำเนินการของ PAPOSDCORB มีหลักปฏิบัติ 9 ประการ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา. 2546 : 309)

1. การกำหนดนโยบาย (Policy) รวมถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ทิศทางการผลิต และการบริการ

2. การจัดแบ่งและใช้อำนาจหน้าที่ (Authority) เพื่อการบังคับบัญชา
วินิจฉัยสั่งการตัดสินใจ

3. การวางแผน (Planning) กำหนดผลที่ต้องการของการผลิตหรือ
การบริการ นำมากำหนดกิจกรรมและวิธีการดำเนินงาน ระยะเวลา ปัจจัยที่ต้องใช้และ
ผู้รับผิดชอบ

4. การจัดองค์กร (Organizing) จัดกลุ่มงานตามโครงสร้างขององค์กร
จัดการดำเนินงานให้มีความสัมพันธ์กัน

5. การจัดตัวบุคคล (Staffing) เข้าหน่วยงานหรือเข้ากลุ่มต่าง ๆ กำหนด
หน้าที่ ความรับผิดชอบ กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน กำหนดสายงานการบังคับบัญชา
การควบคุมงาน การพัฒนาบุคลากร การสร้างแรงใจและขวัญกำลังใจ

6. การสั่งการหรือการอำนวยความสะดวก (Directing) เป็นการใช้อำนาจหรือ
อิทธิพลโดยผู้บริหารต่อผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินงานตามแผน จนบรรลุตามเป้าหมาย

7. การประสานงาน (Coordinating) ระหว่างผู้ปฏิบัติงานตำแหน่งหน้าที่
ต่างๆ ส่งเสริมความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล รวมทั้งการสื่อสารในองค์กร การ
ระดมความคิดเห็น ความร่วมมือ ขจัดปัญหาความขัดแย้ง และปัญหาอุปสรรคในการทำงาน

8. การประเมินและการรายงาน (Reporting) การใช้ปัจจัยการปฏิบัติงาน
ตามแผนการปฏิบัติงานได้มาตรฐาน และผลผลิตของการดำเนินงานที่แสดงถึงการบรรลุตาม
วัตถุประสงค์และเป้าหมาย การนำผลการปฏิบัติและผลที่ได้จากการป้อนข้อมูลกลับ
(Feedback) เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงาน

9. การจัดงบประมาณ (Budgeting) และปัจจัยทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็น
ต่อการปฏิบัติงาน ครอบคลุมถึงงบประมาณที่จะใช้ในการลงทุน และการพิจารณาจัดรายได้นำ
มาตอบแทนบุคลากร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 15) กล่าวว่า
การบริหารโรงเรียน จะดำเนินไปได้ด้วยดีและมีประสิทธิภาพ ย่อมต้องอาศัยกระบวนการ
บริหารอย่างน้อย 4 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการของโรงเรียน
2. การวางแผน
3. การดำเนินงานตามแผน
4. การประเมินผล

สรุปได้ว่า กระบวนการในการบริหารโรงเรียน ต้องเริ่มต้นจากการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบและรอบคอบแล้วจัดทำเค้าโครงการบริหาร โดยการกำหนดอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน การสรรหานุเคราะห์ให้เหมาะสมกับตำแหน่งงาน การฝึกอบรม การพัฒนาบุคลากร การให้ขวัญกำลังใจเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงมีอำนาจหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก และนิเทศงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด แล้วจึงสรุปและประเมินผล

2.3 ขอบข่ายของการบริหารโรงเรียน

การบริหารงานระดับโรงเรียน ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มีลักษณะคล่องตัวในการบริหารจัดการมากขึ้น ตามระบบบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ทั้งนี้ได้กำหนดขอบข่ายของงานในระดับโรงเรียนดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 32)

1. การบริหารงานวิชาการ ถือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ซึ่งมีขอบข่ายและภารกิจ ดังนี้

- 1.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 1.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 1.3 การวัด ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน
- 1.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 1.5 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา
- 1.6 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
- 1.7 การนิเทศการศึกษา
- 1.8 การแนะแนวการศึกษา
- 1.9 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- 1.10 การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- 1.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษา

อื่น

1.12 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2. การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ชี้แจงหลักการ บริหารที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งจัดหารายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีแก่ผู้เรียน ซึ่งมีขอบข่ายและภารกิจ ดังนี้

2.1 การจัดทำและเสนอของบประมาณ

2.2 การจัดสรรงบประมาณ

2.3 การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงิน และผลการดำเนินการ

2.4 ระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

2.5 การบริหารการเงิน

2.6 การบริหารบัญชี

2.7 การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

3. การบริหารงานบุคคล เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษาเพื่อการดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ความสามารถมีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งมีขอบข่ายและภารกิจ ดังนี้

3.1 การวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง

3.2 การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง

3.3 การเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการ

3.4 วินัยและการรักษาวินัย

3.5 การออกจากราชการ

4. การบริหารทั่วไป เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่นๆ บรรลุตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนด โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริม สนับสนุนและอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

เป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจน การมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งมีขอบข่ายและภารกิจ ดังนี้

- 4.1 การดำเนินงานธุรการ
- 4.2 งานเลขานุการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 4.3 การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
- 4.4 การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
- 4.5 การจัดระบบการบริหารและการพัฒนาองค์กร
- 4.6 งานเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 4.7 การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และ

บริหารทั่วไป

- 4.8 การดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
- 4.9 การจัดทำสำมะโนประชากรผู้เรียน
- 4.10 การรับนักเรียน
- 4.11 การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ

และตามอัธยาศัย

- 4.12 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- 4.13 การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน
- 4.14 การประชาสัมพันธ์งานศึกษา
- 4.15 การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล

ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

- 4.16 การประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น
- 4.17 การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
- 4.18 การบริการสาธารณะ
- 4.19 งานที่ไม่ได้ระบุในงานอื่น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนตามภารกิจและขอบข่ายของงาน 4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป ทั้งนี้มุ่งให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการมากขึ้น

ตามระบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยมุ่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM)

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นแนวคิดใหม่ในการบริหารโรงเรียนที่ริเริ่มในประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1980 แล้วแพร่หลายไปยังประเทศอื่น ๆ แนวคิดนี้มีความเชื่อมโยงกับการปฏิรูปการศึกษา และกระจายอำนาจทางการศึกษา ซึ่งเกิดจากความไม่พอใจของผู้เกี่ยวข้องทั้งระบบการบริหารจัดการของรัฐ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2543 : ๖) มีการศึกษาและผลักดันให้เกิดนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ปัจจุบัน มีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานครอบคลุมทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา แพร่หลายไปยังประเทศอื่น ๆ รวมทั้งถูกนำมาใช้ในประเทศไทยตามสารบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 40 ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2545 เป็นต้นไป

3.1 แนวคิดพื้นฐาน

แนวคิดเรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้นได้รับอิทธิพลมาจากกระแสการเปลี่ยนแปลง ของโลกธุรกิจอุตสาหกรรมที่ประสบผลสำเร็จจากหลักการ วิธีการ และกลยุทธ์ในการทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ผลการปฏิบัติงานมีคุณภาพ สร้างกำไร และสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าและผู้ที่เกี่ยวข้องยิ่งขึ้น ในระหว่างปี ค.ศ.1960-1979 ในวงการศึกษาศหรัฐอเมริกาและประเทศต่าง ๆ ได้แสวงหาแนวคิดกรรมมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ แต่ผลที่ได้ยังไม่เป็นที่พอใจนัก จนกระทั่งปี ค.ศ.1980 เป็นต้นมามีการศึกษาพบว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นนั้น ต้องปรับปรุงกระบวนการและวิธีการจัดการศึกษา ที่เคยเน้นแต่เรื่องการเรียน การสอนปรับไปสู่การบริหาร โดยการกระจายอำนาจไปยังโรงเรียนที่เป็นหน่วยปฏิบัติและให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างแท้จริง (Beck and Murphy, 1996 : 4-5)

นอกจากแนวคิดในเรื่องการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษาแล้ว ยังเกิดกระแสเรื่องการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม (Shared - Decision Making Movement) ขึ้นในช่วงเดียวกัน และในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 ได้มีการใช้วิธีการและกระบวนการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานขึ้นไปที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นแห่งแรก และแพร่หลายไปยังประเทศอื่น ๆ (ดิเรก วรณเศียร, ม.ป.ป. : 4)

3.2 ความหมายการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM)

รุ่ง แก้วแดง (2543 : 10) เป็นยุทธศาสตร์ที่ว่าด้วยการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมายังโรงเรียน ดังนั้น โรงเรียนจึงมีอิสระในการบริหารจัดการตั้งแต่เรื่องวิชาการ (หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน) บุคลากร (การแต่งตั้งโยกย้าย เลื่อน ลด) งบประมาณ (ทั้งรับ ทั้งจ่าย) และงานบริหารทั่วไป (จัดซื้อ จัดจ้าง และจัดการทั่วไป) การกระจายอำนาจการบริหารให้โรงเรียนจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้สถานศึกษาและชุมชนที่จะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

อุทัย บุญประเสริฐ (2543 : 13-14) ได้ให้ความหมาย “SBM” ไว้ว่า เป็นกลยุทธ์ในการปรับปรุงการศึกษา โดยเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจากส่วนกลางไปยังแต่ละโรงเรียน โดยให้คณะกรรมการโรงเรียน (School Council หรือ School Board) ซึ่งประกอบด้วย ผู้ปกครอง ครู สมาชิกในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิษย์เก่า และผู้บริหารโรงเรียน มีอำนาจในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ บุคลากรและวิชาการ โดยให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองชุมชนการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Base Management : SBM) เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้โรงเรียน หรือสถานศึกษา เพราะการศึกษาเกิดขึ้นที่โรงเรียน ผู้บริหารควรมีอำนาจการบริหาร อำนาจการจัดการ อำนาจการตัดสินใจ และอิสระในการจัดการศึกษาร่วมกับชุมชนในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544 : 45-48) ให้ความหมายคำว่า School Based Management : SBM ว่า การบริหารและการจัดการศึกษา โดยมีสถานศึกษาเป็นองค์กรหลักในการจัดการศึกษา โดยจะต้องมีการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาและการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษา ให้มีอำนาจและความรับผิดชอบ มีความเป็นอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการศึกษาด้านต่าง ๆ เช่น ทางด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและการบริหารทั่วไป ภายใต้คณะกรรมการสถานศึกษา (School Board) เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปโดยมีส่วนร่วมและคุณภาพของผู้เรียนตรงตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชนมากที่สุด

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM) หมายถึง กระบวนการ การปฏิรูปการศึกษา เป็นการ

กระจายอำนาจการบริหาร การจัดการ และการตัดสินใจจากส่วนกลางไปยังโรงเรียน โดยให้คณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยครู ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศิษย์เก่า มีอำนาจในการตัดสินใจ บริหารจัดการศึกษา ในด้านวิชาการ บุคลากร งบประมาณ และบริหารทั่วไปเพื่อเป็นไปตามความต้องการของโรงเรียนและชุมชน

3.3 การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานรูปแบบครูและชุมชนมีบทบาทหลักในการจัดการศึกษา

รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นการบริหารโดยคณะกรรมการโรงเรียน (School Council) โดยคณะกรรมการจะมีอำนาจหน้าที่ตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่อง การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน ด้านวิชาการ งบประมาณและบุคลากร ซึ่งคณะกรรมการโรงเรียนจะมีตัวแทนจากฝ่ายต่าง ๆ เช่น ผู้บริหาร ตัวแทนครู ตัวแทนผู้ปกครอง ตัวแทนจากเขตการศึกษา และตัวแทนนักเรียน จากการศึกษาารูปแบบการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน พบว่า มีรูปแบบที่สำคัญอยู่ 4 แบบ (อุทัย บุญประเสริฐ. 2544 : 40 ; อ้างอิงมาจาก Leith Wood, Kenneth and Teresa. 1998)

3.3.1 รูปแบบที่ครูและชุมชนมีบทบาทหลัก (Professional Community Control SBM) แนวคิดของรูปแบบการบริหารลักษณะนี้ มีความเชื่อว่า ครูและผู้ปกครองต่างมีความสำคัญในการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก ครูได้รับรู้ค่านิยมและความต้องการของผู้ปกครอง ในขณะที่ผู้ปกครอง ก็มีโอกาสช่วยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครู โดยมีสัดส่วนคณะกรรมการโรงเรียน ตัวแทนครูและผู้ปกครอง ชุมชน โอกาสเท่า ๆ กัน ซึ่งสอดคล้องกับ วันชัย ดนัยตโมนุท และไกร เกษทัน (2543 : 17) ที่กล่าวว่า เป็นรูปแบบการผสมผสานระหว่างผู้ปกครองกับครูให้มี บทบาทในการกำกับดูแลโรงเรียนด้วยกันทั้งสองฝ่าย ดังนั้น ผู้ปกครองและครูจึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจ (Balanced Control SBM : Parents and Teachers., as Equals, Decide) ทั้งในด้านหลักสูตร งบประมาณและบุคลากร คณะกรรมการโรงเรียนรูปแบบนี้จึงเป็นคณะกรรมการที่มีอำนาจในการตัดสินใจ และมีความสมดุลระหว่างสมาชิกที่ได้มาจากครูและผู้ปกครอง ชุมชน

รูปแบบการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานรูปแบบครูและชุมชนมีบทบาทหลัก พบในเมือง Salt Lake City รัฐ Utah สหรัฐอเมริกา คณะกรรมการบริหารโรงเรียนประกอบด้วยตัวแทนผู้ปกครอง ตัวแทนครู ผู้บริหารโรงเรียน มีอำนาจในการบริหาร งบประมาณ ประเมินบุคลากร จัดหลักสูตรและกิจกรรมต่าง ๆ ในประเทศ Spain ซึ่งประกาศ

ปฏิรูปการศึกษา ในปี ค.ศ.1985 ตามกฎหมายการศึกษา (Education Law of 1985) คณะกรรมการโรงเรียนประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน (เป็นประธาน) ตัวแทนของครูหรือหัวหน้าวิชาการ (มากกว่า 1 ใน 3) ตัวแทนชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน (มากกว่า 1 ใน 3) ตัวแทนจากเมือง 1 คน และเลขานุการ 1 คน (เลือกจากโรงเรียนไม่มีสิทธิ์ออกเสียง) คณะกรรมการจะเลือกผู้บริหารโรงเรียนจากคณะครูในโรงเรียนมีสัญญาการทำงานวาระ 3 ปี เมื่อพ้น 3 ปี แล้ว หากไม่ได้รับเลือกอีก ผู้บริหารผู้นั้นต้องออกไปทำหน้าที่ครูปกติ คณะกรรมการโรงเรียนมีอำนาจหน้าที่ในการรับนักเรียน การจัดหลักสูตร การบริหารงบประมาณ การจัดกิจกรรมพิเศษ การจัดเครื่องอำนวยความสะดวก นิเทศการบริหารและการจัดการเรียนการสอน

3.3.2 รูปแบบที่มีผู้บริหารโรงเรียน เป็นหลัก (Administrative Control SBM) แนวคิดในการกระจายอำนาจหน้าที่ในการบริหารการเงิน บุคลากรและวิชาการให้แก่ผู้บริหารโรงเรียนเพื่อให้การบริหารโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยผู้บริหารมักจะใช้วิธีขอคำปรึกษาอย่างไม่เป็นทางการจากครู ผู้ปกครอง นักเรียน หรือตัวแทนชุมชน คณะกรรมการโรงเรียนมีบทบาทสำคัญอยู่ที่การเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับวันชัย คณัตต์โมนุท และไกร เกษทัน (2543 : 15) ที่กล่าวไว้ว่า เป็นรูปแบบที่ผู้บริหารโรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจ (Administrative Control SBM : Principle Decides) ในเรื่องงบประมาณ บุคลากร และด้านหลักสูตรแก่ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการบริหารที่ครูใหญ่เป็นผู้ชี้แนะ เป็นการบริหารที่ใช้การปรึกษากับบุคลากรในโรงเรียนหรือผู้ปกครอง แต่อำนาจในการตัดสินใจอยู่ที่ครูใหญ่

ผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นประธานและเจ้าหน้าที่เขตการศึกษาเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง ส่วนคณะกรรมการอื่นๆ มาจากการเลือกตั้งของกลุ่มบุคคลแต่ละประเภท ในการกำหนดนโยบายในการวางแผน การหาแนวทางแก้ปัญหาและการดำเนินงานของโรงเรียน คณะกรรมการจะมีบทบาทในการร่วมเสนอความคิด แต่อำนาจการตัดสินใจขั้นสุดท้ายยังคงอยู่ที่ผู้บริหารโรงเรียน

การบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นมาตรฐานที่ควบคุมโดยผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนในเขต Edmonton เมือง Alberta ประเทศ Canada ในปี ค.ศ.1980 มีการประกาศจัดตั้งคณะกรรมการบริหารโรงเรียนในทุกโรงเรียน ให้ครูและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนให้มากขึ้น แต่อำนาจในการตัดสินใจ อยู่ที่ตัวผู้บริหารโรงเรียน และในประเทศสหรัฐอเมริกา ในรัฐ Texas ซึ่งมีกฎหมายประกาศใช้รูปแบบการบริหารแบบควบคุม

โดยผู้บริหาร ต่อมาได้ค่อย ๆ เปลี่ยนไปใช้รูปแบบที่ควบคุมโดยครู

3.3.3 รูปแบบที่มีครูเป็นหลัก (Professional Control SBM) การบริหารตามแนวทางนี้ ตัวแทนครูจะมีสัดส่วนมากที่สุด ในคณะกรรมการโรงเรียน รูปแบบแนวคิดเกิดจากครูเป็นผู้ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ครูเป็นผู้ปฏิบัติจึงย่อมจะรับรู้ปัญหาทุกอย่างได้ดีกว่า และถ้ามีโอกาสตัดสินใจก็จะสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับวันชัย คณิตโมนุท และไกร เกษทัน (2543 : 10) ที่กล่าวไว้ว่าเป็นรูปแบบที่คณะกรรมการโรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจ (Professional Control SBM : Teacher Decider) ด้านงบประมาณบุคลากรและด้านหลักสูตร โดยมีตัวแทนครูเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในสัดส่วนที่มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เช่น ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้บริหาร เป็นต้น

การบริหารแบบนี้มีในเขต Columbus รัฐ Ohio สหรัฐอเมริกา ประกาศใช้รูปแบบนี้เมื่อ ปี ค.ศ.1989 มีการตั้งสภา ABC (Association Building Council) ขึ้นแต่ละเขตการศึกษาประกอบด้วยผู้แทนสหภาพครู 1 คน ตัวแทนครู 2 คน เลือกโดยกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนและตัวแทนครูอีก 2 คน ซึ่งเลือกโดยคณะครู รวมมีสมาชิกภาพ ABC 5 คน

3.3.4 รูปแบบที่ชุมชนมีบทบาทหลัก (Community Control SBM) เป็นรูปแบบที่คณะกรรมการโรงเรียนมีสัดส่วนจำนวนตัวแทนผู้ปกครองและชุมชนมากที่สุด จุดประสงค์การบริหารแบบนี้เป็นการบริหารที่ควบคุมโดยชุมชน โดยการเพิ่มความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้แก่ชุมชนและผู้ปกครอง และผู้รับบริการการศึกษาที่มีความพึงพอใจ ในการศึกษามากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับวันชัย คณิตโมนุท และไกร เกษทัน (2543 : 16) ที่กล่าวไว้ว่าเป็นรูปแบบที่เพิ่มอำนาจในการตรวจสอบให้แก่ผู้ปกครองและชุมชน หลักสูตรของโรงเรียน ควรสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน มีอำนาจในการตัดสินใจ (Community Control SBM : Parent / Community Members Decide)

รูปแบบการบริหารลักษณะนี้ ได้แก่ ประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งได้มีกฎหมายปฏิรูปการศึกษา ตั้งแต่ปี ค.ศ.1989 โดยการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาไปสู่โรงเรียนและชุมชนมากที่สุด คณะกรรมการโรงเรียน เรียกว่า คณะกรรมการสภาบริหารโรงเรียน (Board of Trustees) ประกอบด้วยตัวแทนผู้ปกครอง 5 คน (มาจากการเลือกตั้ง) ผู้แทนครู 1 คน (จากการเลือกตั้ง) ผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียน 1 คน (มาจากการเลือกตั้ง) ผู้แทนครู 1 คน (จากการเลือกตั้ง) ผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียน 1 คน (เฉพาะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย) คณะกรรมการมีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารการเงิน การให้จ้างและเลิกจ้างผู้บริหารและครู และการบริหารทุกอย่างในโรงเรียน คณะกรรมการจะต้องมีนโยบายการ

บริหารที่ชัดเจนที่ระบุไว้ในธรรมนูญโรงเรียน (School Charter) เพื่อความชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้ ประเทศสหรัฐอเมริกาใน Chicago ได้ออกกฎหมายปฏิรูปการศึกษา (Chicago Reform Act) ในปี ค.ศ. 1988 ได้มอบอำนาจการบริหารให้แก่ คณะกรรมการโรงเรียน ซึ่งมีอำนาจในการจ้างการประเมิน หรือเลิกจ้างผู้บริหารโรงเรียนได้ คณะกรรมการโรงเรียนประกอบด้วย สมาชิก 11-12 คน เป็นผู้ปกครอง 6 คน ตัวแทนครู 2 คน ผู้แทนชุมชน 2 คน ผู้บริหารและนักเรียน (เฉพาะระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย) ผู้แทน ชุมชน และผู้ปกครอง มาจากการเลือกตั้งทุก ๆ 2 ปี ผู้แทนครูได้รับการแต่งตั้งจากเขตการศึกษา โดยผ่านการลงมติจากคณะครู ผู้บริหารมีสิทธิในการออกเสียงทุกเรื่อง ยกเว้น เรื่องเกี่ยวกับการประเมินและสัญญาจ้างผู้บริหารเอง

3.4 หลักการของ School Based Management : SBM

ในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจากรูปแบบใดก็ตาม สรุปได้ว่า มีหลักการสำคัญในการบริหารแบบ School Based Management โดยทั่วไปสรุปได้ดังนี้ (อุทัย บุญประเสริฐ. 2543 : บทนำ)

3.4.1 หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากกระทรวงและส่วนกลางไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็ก

3.4.2 หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement) เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสีย ได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา ทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

3.4.3 หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People) ในอดีต การจัดการศึกษาจะทำกันหลากหลาย บางแห่งก็ให้วัด หรือองค์กรในท้องถิ่นเป็น ดำเนินการ ต่อมามีการรวมการจัดการศึกษาไปให้กระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้เกิดเอกภาพและมาตรฐานทางการศึกษา แต่เมื่อประชาชนเพิ่มมากขึ้น ความเจริญด้านต่าง ๆ รุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาโดยส่วนกลางเริ่มมีข้อจำกัดเกิดความล่าช้าและไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องมีการคืนอำนาจให้ท้องถิ่นและประชาชนได้จัดการศึกษาอีกครั้ง

3.4.4 หลักการบริหารตนเอง (Self-Managing) ในระบบการศึกษาทั่วไปมักจะกำหนดให้โรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติตามนโยบายของส่วนกลาง โรงเรียนไม่มีอำนาจอย่างแท้จริงสำหรับการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องการบรรลุเป้าหมายและนโยบายส่วนรวม แต่มีความเชื่อว่าวิธีการทำงานให้บรรลุเป้าหมายนั้นทำได้หลายวิธีการที่ส่วนกลางทำหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายและเป้าหมายแล้วปล่อยให้โรงเรียนมีระบบการบริหาร ด้วยตนเอง โดยให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินงานซึ่งอาจดำเนินงานได้หลากหลายด้วยสูงกว่าเดิม ที่ทุกอย่างถูกกำหนดมาจากส่วนกลางไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

3.4.5 หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ส่วนกลางมีหน้าที่ กำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน มีองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐาน เป็นไปตามกำหนดและเป็นไปตามนโยบายของชาติ

จากหลักการดังกล่าว จะทำให้เชื่อว่า การบริหารโรงเรียนเป็นฐาน จะเป็นการบริหารที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่ารูปแบบการจัดการศึกษาที่ผ่านมา เพราะเป็นการบริหารที่กระจายอำนาจให้หน่วยปฏิบัติได้ตัดสินใจดำเนินการที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ส่งผลให้การบริหารมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

3.5 ประโยชน์ของการบริหารโรงเรียนแบบ School Base Management : SBM

ประชุม โปธิกุล (2544 : 15-18) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการบริหารโรงเรียนแบบ School Base Management : SBM ดังนี้

3.5.1 สามารถสนองความต้องการของท้องถิ่นและโรงเรียน ได้ดีขึ้น

3.5.2 สามารถระดมผู้มีประสบการณ์มาช่วยเหลือได้มากขึ้นในรูปของ

คณะกรรมการ

3.5.3 ครูมีขวัญกำลังใจดีขึ้น เพราะได้มีโอกาสคิดเอง ทำเอง และแสดงออก

มากขึ้น

3.5.4 เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของจากการร่วมตัดสินใจ

3.5.5 สร้างผู้นำใหม่ในทุกระดับ

3.5.6 เพิ่มการติดต่อสื่อสาร

3.5.7 ประหยัดค่าใช้จ่ายประมาณ

3.5.8 มีความโปร่งใสตรวจสอบได้

3.5.9 เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาหลักสูตร

3.5.10 แก้ปัญหาความขัดแย้งได้ดี เพราะครูได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น

3.6 เงื่อนไขความสำเร็จในการนำ School Base Management : SBM ผู้การ

ปฏิบัติ

เงื่อนไขความสำเร็จในการการนำ School Base Management : SBM ผู้การไปใช้ในสถานศึกษา ประกอบด้วยเงื่อนไข ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 109)

3.6.1 ผู้บริหารจะต้องมีคุณสมบัติเป็นผู้นำทางวิชาการอย่างแท้จริง สามารถให้ความช่วยเหลือทางวิชาการได้ นิเทศเป็น และเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถจูงใจให้ทุกคนทำงานและมุ่งสู่ความสำเร็จของงาน

3.6.2 ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเข้าใจบทบาทของตนเองในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการบริหารและการจัดการศึกษาและประการสำคัญที่สุด คือ ทุกฝ่ายต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของการศึกษาและผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.6.3 ต้องมีการกระจายอำนาจอย่างแท้จริงให้ทุกคนมีส่วนร่วมมากที่สุด ในทุกกิจกรรม และเน้นทำงานเป็นทีม

3.6.4 เน้นการพัฒนาวิชาชีพให้บุคลากรในโรงเรียน โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับการสื่อสารเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการยอมรับ

3.6.5 ให้รางวัลกับผู้ที่มีผลงานดีเด่น โปร่งใส เสริมสร้างระบบคุณธรรม เพื่อเสริมแรงจูงใจให้สมาชิกองค์กรได้ทำงานอย่างมีความสุข

3.6.6 ต้องเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน เพราะการเรียนรู้คือหัวใจของการบริหารและการจัดการศึกษาที่สถานศึกษาต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มีการประเมินผลตามสภาพจริง มีแผนการเรียนรู้และมีวิจัยในชั้นเรียน

3.6.7 ต้องมียุทธศาสตร์การสร้างเครือข่าย เช่น เครือข่ายพ่อแม่ เครือข่ายศิษย์เก่า เพื่อพัฒนาการศึกษาาร่วมกัน

3.6.8 ศึกษาไปให้หน่วยงานในระดับต่างได้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจมากยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาระบบ

4. การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีหน้าที่หลักคือให้การอบรมอย่างเป็นระบบแก่เด็ก โดยการให้ความรู้ด้านเนื้อหาวิชา ประสบการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีและมีคุณภาพต่อสังคม ทั้งนี้หากไม่ได้ความร่วมมือจากชุมชน โรงเรียนก็ไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องพยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งได้เสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามลำดับ ดังนี้

4.1 ความหมายของของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2540 : 326) ให้ความหมายว่า การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน คือการติดต่อให้ความช่วยเหลือ ประสานงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยมุ่งสร้างสรรค์และก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ต่อโรงเรียนและชุมชน

พินิจดา วีระชาติ (2542 : 44) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน หมายถึง การสร้างความร่วมมือ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้โรงเรียนรู้จักชุมชนได้ดียิ่งขึ้น ในแง่ที่จะสามารถค้นหาและใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาในเวลาเดียวกันก็ให้ชุมชนมีความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียน ถ้าจะให้ถึงจุดสุดยอดของการสร้างความสัมพันธ์ก็คือ “การให้ชุมชนรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นสมบัติของเขา” ผู้คนในชุมชนก็ย่อมจะ ได้ช่วยกันดูแลทรัพย์สินของโรงเรียน จนเอื้ออำนวยความสะดวกให้ความช่วยเหลือโรงเรียนในด้านต่าง ๆ

บันลือ พุกกะวัน (ประสาน เรืองศรี. 2546 : 22 ; อ้างอิงมาจาก บันลือ พุกกะวัน. 2535 : 122) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารและครูอาจารย์ในโรงเรียนใช้ในการติดต่อสื่อสาร และสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชน เพื่อส่งเสริมการเรียนของเด็กให้เกิดผลดีเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและโรงเรียน

กรมสามัญศึกษา (2542 : 4) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน หมายถึง ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในการร่วมกันจัดการศึกษา โดยชุมชนท้องถิ่น เอกชน นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ มีส่วนร่วมจัดการศึกษาในรูปแบบของคณะกรรมการศึกษา เป็นสถานประกอบการในการพัฒนาความรู้และทักษะแก่นักเรียน

เป็นวิทยากร เป็นแหล่งความรู้เชื่อมโยงข่าวสารข้อมูล กับโรงเรียนเพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

แฮร์ริส (Harris. 1975 : 13) ให้ความหมายความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน การแจ้งข่าวความเคลื่อนไหวทางการศึกษาให้ชุมชนทราบ แล้วได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ตลอดจนการสร้าง ความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารและครูอาจารย์ในโรงเรียนใช้การติดต่อสื่อสาร และสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนได้รับการสนับสนุนด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและโรงเรียน กล่าวคือ ชุมชนได้รับการศึกษาและได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น เงิน แรงงาน ทรัพยากรต่าง ๆ เป็นต้น

4.2 ความสำคัญของการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2540 : 327) กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ไว้ ดังนี้

1. โรงเรียนเป็นแหล่งคัดเลือกคนให้ชุมชน โรงเรียนตั้งขึ้นมาตามความต้องการของชุมชน โรงเรียนจึงมีหน้าที่รับผิดชอบพัฒนาคนใกล้มีความรู้ ความสามารถพอควรก่อนปล่อยให้คนเหล่านั้นออกไปเป็นสมาชิกของชุมชน
2. โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนให้ชุมชน โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงคนอย่างมากรองจากครอบครัว เด็กอยู่ในโรงเรียนนานในสภาพแวดล้อมที่ดี โรงเรียนจึงมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงหรือหล่อหลอมพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนได้มาก
3. โรงเรียนเป็นแหล่งรวมสาขาวิชาต่าง ๆ โรงเรียนจึงมีความพร้อมที่จะจัดสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าต่อนักเรียนก่อนออกไปเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โรงเรียนจำเป็นต้องมีครูดี มีความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกแก่ชุมชน
4. โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ทั้งโรงเรียนและชุมชนมีหน้าที่ฟื้นฟูและรักษาเพื่อให้เยาวชนเข้าใจความเป็นมาของวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ
5. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน โรงเรียนเป็นสมบัติของชุมชนโดยรวม

สามารถที่จะให้อาการและสถานที่และบริเวณเป็นที่ประชุมหรือประกอบพิธีต่าง ๆ ได้

6. โรงเรียนและชุมชนมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือพัฒนาคนให้เป็นคนดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

พินิจดา วีระชาติ (2542 : 22-25) ได้กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของชุมชน ต่อ โรงเรียนดังนี้

1. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญในการกำหนดปรัชญาและจุดมุ่งหมายของโรงเรียน
2. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อ โรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตร
3. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อ โรงเรียนในการที่โรงเรียนจะพัฒนาคนเป็นส่วนสำคัญของชุมชนนั้น
4. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อ โรงเรียนในการ โรงเรียนจะพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน
5. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อ โรงเรียนในที่โรงเรียนจะพัฒนาปรับปรุงการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน
6. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อ โรงเรียนในฐานะที่ชุมชนเป็นแหล่งปฏิบัติหน้าที่ที่แท้จริงของผู้เรียน
7. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อ โรงเรียนใน โรงเรียนจะใช้แหล่งทรัพยากรของชุมชนให้มีประโยชน์
8. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อ โรงเรียนในอันที่โรงเรียนจะพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องกันไป เพื่อชีวิตที่ดีของผู้เรียนและชุมชน
9. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อ โรงเรียนในการที่โรงเรียนจะถ่ายทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรม

สตูฟส์ และมาร์คส์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2540 : 326 ; อ้างอิงมาจาก Stoops และ Marks. 1994) กล่าวว่า แต่ละโรงเรียนในแต่ละชุมชนมีจุดมุ่งหมายความต้องการ และมีรูปแบบเฉพาะของตนในแต่ละสังคม ศาสนา และอาชีพ โรงเรียนนั้นต้องมีหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนของตน โรงเรียนเปรียบเสมือนกระเจงกาที่สะท้อนให้เห็นภาพของชุมชนนั้น ๆ หลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนต้องสะท้อนให้เห็นจุดมุ่งหมายในการฝึกอบรมเด็กแต่ละคน ความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะทำให้ให้นักการศึกษาเข้าใจ และให้ความช่วยเหลือในภารกิจทั้งปวงของโรงเรียน ครูใหญ่ และคณะครูเป็นผู้ส่งเสริมให้เกิด

ความเข้าใจอันดีต่อกัน เช่น การแจ้งข่าวสารข้อมูลที่เป็นจริงให้ชุมชนทราบ ชุมชนก็อาจให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี เช่น การให้การสังเคราะห์ช่วยเหลือกิจการนักเรียน การให้บริการแนะแนวอาชีพ การให้บริการบริการด้านสุขภาพ รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือดูแลควบคุมด้านระเบียบวินัยนักเรียน ตลอดจนส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาของโรงเรียน และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วยความเต็มใจ เต็มความสามารถ โดยระลึกว่าโรงเรียนเป็นสมบัติของทุกคน เป็นของส่วนร่วมที่ต้องช่วยกันพัฒนา เป็นการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนและชุมชนก็ได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันด้วย

4.3 ความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

พินิจดา วีระชาติ (2542 : 51) กล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนว่า

1. เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะสัมพันธภาพเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มาร่วมมือกันปฏิบัติการต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้บรรลุจุดมุ่งหมายอันเดียวกันตามที่กำหนด

2. เพื่อเสริมสร้างความรู้การเป็นเจ้าของให้แก่ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนเป็นสาธารณสมบัติที่ชุมชนเป็นเจ้าของอยู่แล้ว หากแต่มอบหมายให้คณะครูเป็นผู้ดำเนินการ

3. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

4. เพื่อสร้างความกลมกลืนระหว่างบ้านกับโรงเรียน เป็นที่ชื่นชมว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานของชุมชน ดำเนินการพัฒนาคนของชุมชน

สนั่น มีสัจธรรม (2540 : 556) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้

1. เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจอันดีต่อโรงเรียน อันจะช่วยให้โรงเรียนได้รับความร่วมมือและความสะดวกในการบริหารโรงเรียน

2. เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้ทรัพยากรในชุมชน คือ บุคคล วัสดุ และสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำเนินงานในโรงเรียนได้

3. เพื่อให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือด้านการเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียน

4. เพื่อเป็นการช่วยเหลือชุมชน ด้านวิชาการและอื่น ๆ อันจะเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอีกทางหนึ่ง

เอลส์บริ แมคนัลลี และวินน์ (Elsbree, Menally and Wynn. 1967 : 348) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 5 ประการ คือ

1. การนำโรงเรียนเข้าสู่ชุมชน
2. การให้ชุมชนเป็นแหล่งทางการศึกษา
3. การใช้โรงเรียนเป็นแหล่งทางการศึกษาของชุมชน
4. ชุมชนในฐานะเป็นหุ้นส่วนในการประกอบการทางการศึกษา
5. โรงเรียนและชุมชนเป็นหุ้นส่วนในการปรับปรุงชีวิตและความเป็นอยู่

ของชุมชน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนให้กับชุมชน ให้ชุมชนมีความรู้สึกร่วมในการพัฒนาโรงเรียน อยากมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น และให้ชุมชนเกิดความร่วมมือที่ดีต่อกัน ซึ่งจะส่งผลต่อการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพของโรงเรียนและชุมชน

4.4 ขอบข่ายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้วิจัยได้สรุปและนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

พินิจดา วีระชาติ (2542 : 36) ได้แบ่งงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนออกเป็นงาน ดังนี้

1. งานให้บริการชุมชน ที่สถานศึกษาให้บริการแก่ชุมชนได้แก่
  - 1.1 ให้บริการด้านอาคารสถานที่
  - 1.2 ให้บริการด้านความรู้ วิชาการแก่ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ
  - 1.3 ให้บริการด้านบุคลากรแก่ชุมชนในโอกาสต่าง ๆ
  - 1.4 ให้บริการด้านวัสดุอุปกรณ์
  - 1.5 อำนวยความสะดวก รวดเร็ว ในการติดต่อกันต่าง ๆ ที่โรงเรียน
2. งานการรับความช่วยเหลือ สนับสนุนจากชุมชน
  - 2.1 รับบริจาค เงิน วัสดุ อุปกรณ์

- 2.2 งานขอความร่วมมือด้านแรงงาน กำลังมันสมอง
3. งานส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น
  - 3.1 ชมรม สมาคม มูลนิธิ
  - 3.2 งานกีฬา นันทนาการ
  - 3.3 งานประเพณีต่าง ๆ
4. งานประชาสัมพันธ์
  - 4.1 จุลสาร วารสาร สิ่งพิมพ์
  - 4.2 สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ หนังสืออนุสรณ์
  - 4.3 วิทยุ โทรทัศน์
5. งานพิเศษอื่น ๆ

กรมสามัญศึกษา (2542 : 8) แบ่งงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็น 6 งาน คือ

1. การวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน
3. การให้บริการชุมชน
4. การมีส่วนร่วมในการให้บริการชุมชน
5. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
6. การประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีขอบเขต ครอบคลุมงานของโรงเรียน 6 งาน

1. งานให้บริการชุมชน
2. งานรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน
3. งานส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนกับหน่วยงานอื่น ๆ
4. งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. งานจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม หรือมูลนิธิ
6. งานประชาสัมพันธ์

4.5 หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีวิธีปฏิบัติอยู่หลายวิธี จะเลือกวิธีใดต้องเลือกให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและนโยบายของโรงเรียน อันจะเป็น

ประโยชน์ต่อทั้งโรงเรียนและชุมชน ซึ่งผู้บริหารจะต้องใช้ความรอบคอบและพิจารณาให้ดี ในหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีผู้เสนอแนวคิดไว้หลากหลายแนวคิด ดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2540 : 27-28) กล่าวถึง หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ ดังนี้

1. มีความบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมาและเชื่อถือได้เพราะในการที่มีความสัมพันธ์ต่อกันนั้น ทั้งสองฝ่ายจะเห็นประโยชน์และได้รับประโยชน์ร่วมกัน ทั้งสองฝ่ายจึงต้องมีหลักยึดในการที่จะคบกันอย่างเอื้อประโยชน์ต่อกัน
2. มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
3. มีการดำเนินงานที่ครอบคลุมทุกด้านที่ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วย โรงเรียนมีความจริงใจและยินดีให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังทุกเรื่อง
4. มีการดำเนินงานที่ง่ายและคล่องตัว บุคลากรของโรงเรียนต้องร่วมกันปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ชุมชนเป็นสิ่งที่มิขั้นตอนน้อยที่สุดสะดวกสบายที่สุด
5. มีการดำเนินการที่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งกับชุมชน โรงเรียน ทำให้เกิดภาพพจน์ที่ดีต่อสังคมภายนอก
6. มีการดำเนินงานเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ ต้องอาศัยความเข้าใจอย่างแท้จริง รู้จักปรับตัวและยืดหยุ่นให้กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงเป็นที่ยอมรับและเห็นคุณค่ามากกว่าจะถูกมองว่าเป็นสิ่งแปลกปลอมจนเกิดการไม่ยอมรับเสียแต่แรก

จรัส โพธิ์ศิริ (2540 : 42 - 49) กล่าวถึงหลักการและวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนไว้ 5 ประการ ประกอบด้วย

1. โรงเรียนต้องเผยแพร่วัตถุประสงค์ สภาพการณ์ และความต้องการให้ชุมชนเข้าใจ
2. โรงเรียนต้องเข้าใจในทัศนคติ และความมุ่งหวังการตอบสนองชุมชนได้ดี
3. โรงเรียนต้องแจ้งจำนวนเงินที่ต้องการการสนับสนุน เพื่อการปฏิบัติให้ชุมชนทราบ
4. ต้องสัมพันธ์กันใกล้ชิดทั้งสองฝ่าย เพื่อช่วยกันพัฒนาโรงเรียนให้มีความเจริญก้าวหน้า

5. ต้องยอมรับนับถือ และมีความศรัทธาต่อกันในอันที่จะให้การศึกษาแก่นักเรียนในห้องเรียน

ศักราช พ้าขาว (2543 : 42) ได้กล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนไว้ ดังนี้

1. ผู้บริหาร ครู อาจารย์ ในสถานศึกษาต้องสละความเป็นชนชั้นเหนือชาวบ้านเหนือประชาชนลง
2. การเกาะติด พุคคยแบบนอกระบบจะสร้างความคุ้นเคยได้มากกว่าการจัดตามรูปแบบทางราชการ
3. ไม่ให้ชาวบ้านเกิดความคิดว่านั่นคือการถูกยึดเยียดให้คิด ให้ปฏิบัติตามรูปแบบของทางราชการ

จากหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนต้องให้หลากหลายวิธีในการดำเนินงาน โดยยึดหลักความบริสุทธิ์ใจ ความเรียบง่าย ความคล่องตัว ความต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชน

4.6 วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2540 : 28-29) กล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน นักบริหารการศึกษาควรปฏิบัติดังนี้

1. การนำโรงเรียนสู่ชุมชน เป็นการนำโรงเรียนให้เป็นที่รู้จักของชุมชน โดยการประชาสัมพันธ์บอกกล่าวให้ทราบถึงผลงานต่าง ๆ ที่โรงเรียนได้ทำสำเร็จไปแล้ว และมีความมุ่งหมายที่จะจัดทำต่อไป ทำการศึกษาชุมชน มีการเยี่ยมเยียนเพื่อสร้างความรู้สึและความเข้าใจอันดีต่อกัน สนับสนุนให้ครูอาจารย์มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนทั้งในเชิงวิชาการ การพัฒนาชุมชนในด้านที่เป็นสาธารณประโยชน์
2. การนำชุมชนสู่โรงเรียน เป็นการนำชุมชนมารู้จักกับโรงเรียน วิธีง่ายที่สุดคือการทำผ่านนักเรียนซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละครอบครัวในชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครองย่อมต้องการให้ลูกหลานเป็นคนดีจะทำให้ชุมชนเกิดความพึงพอใจและมีความเต็มใจร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน
3. การสร้างภาพพจน์ที่ดีเกี่ยวกับโรงเรียน การสร้างภาพพจน์ที่ดีเกี่ยวกับโรงเรียนให้ชุมชนเกิดศรัทธาเชื่อถือและภูมิใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ซึ่งเรียกได้ว่า

เป็นการสร้างและรักษาเกียรติประวัติ ดังนั้นการสร้างภาพพจน์ที่ดีต้องเริ่มจากผู้นำสูงสุดขององค์กรนั้น ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีและต้องสร้างสรรค์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรัก และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ

ประธาน เรื่องศรี (2546 : 24-25) ได้ให้ความเห็นว่า แนวดำเนินการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ประกอบด้วย

1. โรงเรียนจะต้องเสนอรายงานเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของโรงเรียนแก่ชุมชนทราบ
2. รับทราบความเคลื่อนไหวจากภายนอก
3. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษาและถือเป็นหน้าที่ที่ต้องให้ความใส่ใจในการจัดการศึกษา
4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาท มีส่วนร่วม ดูแลและจัดการศึกษาของโรงเรียน
5. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการวางนโยบายและเป้าหมาย ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอน
6. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยให้โรงเรียนเป็นศูนย์ประชาคม ศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรม เสนอความรู้ ความก้าวหน้าทางวิชาการและแนวโน้มใหม่ทางการศึกษาให้ประชาชนทราบ
7. แก้ไขข้อข้องใจและสิ่งที่ทำให้ประชาชนเข้าใจโรงเรียนผิด ๆ ให้ประชาชนมองโรงเรียนในแง่ดี เชื้อถือและนอชมยกย่อง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 198-199) ได้กล่าวถึงแนวทางและวิธีการการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้

1. งานให้บริการชุมชน เป็นการให้บริการชุมชนตามความสามารถของโรงเรียนที่ทำได้ ได้แก่ การให้บริการข้อมูลข่าวสาร วิชาการ อาชีพ การให้คำแนะนำปรึกษา หรือการให้บริการอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ การให้บริการด้านสวัสดิการ เป็นต้น
2. งานรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน เป็นการรับความช่วยเหลือจากชุมชนทุกอย่าง ทั้งด้านวิทยากร แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ สถานที่หรือคำแนะนำ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวโรงเรียนได้วางแผนหรือโครงการได้รับความช่วยเหลือล่วงหน้าและเมื่อได้รับการสนับสนุน จะจัดกิจกรรมยกย่องให้เกียรติออกเกียรติบัตร หรือรายงานผู้บังคับบัญชาชั้นสูง เพื่อออกเกียรติบัตรหรือเครื่องหมายตอบแทนตามระเบียบของทางราชการต่อไป

3. งานส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนกับหน่วยงานอื่น ๆ เป็นการดำเนินงานหรือกิจกรรมของโรงเรียน ที่เอื้อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดงานประจำปี การจัดงานปีใหม่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง การแข่งกีฬา เป็นต้น

4. งานเลขานุการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นงานที่โรงเรียนต้องดำเนินงานตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาการศึกษาาร่วมกัน

5. งานจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม หรือมูลนิธิ เพื่อแสวงหาแนวทางความร่วมมือกับชุมชน ด้วยการสนับสนุนให้ชุมชนมีโอกาสจัดตั้ง รวมทั้งสนับสนุนให้กลุ่มเหล่านั้นมีโอกาสให้คำปรึกษา จัดตั้งกิจกรรมช่วยเหลือโรงเรียนและร่วมพัฒนาโรงเรียน

6. งานประชาสัมพันธ์ เป็นงานที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ เพราะเป็นงานที่เผยแพร่ข่าวสารการดำเนินงานของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ และมีความภาคภูมิใจผลงานร่วมกัน รวมทั้งเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน อันจะช่วยให้การปฏิบัติงานของโรงเรียนเป็นไปด้วยความสะดวกราบรื่นยิ่งขึ้น กิจกรรมที่ปฏิบัติทั่วไป เช่น การประชุมผู้ปกครอง การจัดทำจุลสาร สิ่งพิมพ์ ป้ายประกาศ การพบปะเยี่ยมเยียน การจัดทำหอกระจายข่าวเสียงตามสาย หรือการพูดประชาสัมพันธ์ในพิธีต่าง ๆ ที่มีโอกาส เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน จะต้องดำเนินไปครอบคลุมงานทุกด้านของโรงเรียน มีวิธีการยึดหยุ่นในการปฏิบัติ การสื่อสารต้องใช้ภาษาที่ง่ายต่อการเข้าใจ โรงเรียนต้องให้บริการชุมชนทั้งด้านบริการบุคลากร อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดเป้าหมาย ตลอดจนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน และโรงเรียนควรรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีให้ชุมชนทราบด้วย

5. มาตรฐานการศึกษา ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การพิจารณา เพื่อการประเมินภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่ 2 (พ.ศ. 2549 – 2553)

ตามเจตนารมณ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 มาตรา 49 กำหนดให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) หรือ สมศ. ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการประเมินคุณภาพภายนอกและทำหน้าที่ประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการ และแนวทางการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ

ในการประเมินรอบที่ 2 (พ.ศ. 2549 – 2553) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษา ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การพิจารณาเพื่อการประเมินภายนอกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 14 มาตรฐาน 60 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพภายนอก (องค์การมหาชน). 2548 : 20 – 45)

5.1 มาตรฐานด้านผู้เรียน มี 7 มาตรฐาน ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การพิจารณาในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้

5.1.1 มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มี 6 ตัวบ่งชี้ คือ

1) ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ร้อยละของผู้เรียนที่มาโรงเรียนทันเวลา
- (2) ร้อยละของผู้เรียนที่ปฏิบัติตามระเบียบของสถานศึกษาโดย

เฉพาะการเข้าแถว เคารพธงชาติและปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

- (3) ร้อยละของผู้เรียนที่สนใจกิจกรรมการเรียนและรับผิดชอบงาน

ที่ครูมอบหมาย

- (4) ร้อยละของผู้เรียนที่แต่งกายเรียบร้อยในสถานการณ์ต่าง ๆ
- (5) ร้อยละของผู้เรียนที่เดินผ่านครูและผู้ใหญ่ออย่างสุภาพเรียบร้อย

มีสัมมาคารวะ

- (6) ร้อยละของผู้เรียนที่มีมารยาทในการรับประทานอาหาร

2) ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ร้อยละของผู้เรียนที่ปฏิบัติตามระเบียบการสอบและไม่ลอก

การบ้าน

- (2) ร้อยละของผู้เรียนที่พูดแต่ความจริง (ไม่โกหก)

3) ผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวที

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ร้อยละของผู้เรียนที่รัก เคารพพ่อแม่ ผู้ปกครองและแสดงออก

ซึ่งการตอบแทนพระคุณอย่างเหมาะสม

(2) ร้อยละของผู้เรียนที่ระลึกถึงพระคุณครูบาอาจารย์ และแสดงออกซึ่งการตอบแทนพระคุณอย่างเหมาะสม

(3) ร้อยละของผู้เรียนที่เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม

4) ผู้เรียนมีความเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และไม่เห็นแก่ตัว

เกณฑ์การพิจารณา

(1) ร้อยละของผู้เรียนที่รู้จักการให้เพื่อส่วนรวมและเพื่อผู้อื่น

(2) ร้อยละของผู้เรียนที่แสดงออกถึงการมีน้ำใจ หรือการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น

(3) ร้อยละของผู้เรียนที่รู้จักการแบ่งปันทรัพย์สิน หรือสิ่งของผู้อื่น

5) ผู้เรียนมีความประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

เกณฑ์การพิจารณา

(1) ร้อยละของผู้เรียนที่ใช้ทรัพย์สิน และสิ่งของของโรงเรียนอย่างประหยัด

(2) ร้อยละของผู้เรียนที่ใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างประหยัดและรู้คุณค่า

(3) ร้อยละของผู้เรียนที่ร่วมกิจกรรมการประหยัด (เช่น กิจกรรมรีไซเคิล เป็นต้น)

(4) ร้อยละของผู้เรียนที่ใช้น้ำ ไฟ และสาธารณูปโภคอื่น ๆ ทั้งของตนเองและของส่วนรวมอย่างประหยัดและรู้คุณค่า

6) ผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

เกณฑ์การพิจารณา

(1) ร้อยละของผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญตนเพื่อส่วนรวม

(2) ร้อยละของผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

(3) ร้อยละของผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสถานศึกษาและ

ท้องถิ่น

5.1.2 มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี มี 5

ตัวบ่งชี้ คือ

1) ผู้เรียนรู้จักดูแลสุขภาพ สุขนิสัย และออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ
เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ร้อยละของผู้เรียนที่รู้จักเลือกรับประทานอาหารที่มีคุณค่า
- (2) ร้อยละของผู้เรียนที่ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ
- (3) ร้อยละของผู้เรียนที่มีสุขนิสัยที่ดีและปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้

อย่างถูกต้องเหมาะสมตามวัยได้

2) ผู้เรียนมีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์
เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ร้อยละของผู้เรียนที่มีน้ำหนักตามเกณฑ์มาตรฐานของกรม

อนามัย กระทรวงสาธารณสุข

- (2) ร้อยละของผู้เรียนที่มีส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานของกรม

อนามัย กระทรวงสาธารณสุข

- (3) ร้อยละของผู้เรียนที่ได้รับการตรวจร่างกายการทดสอบเกี่ยวกับการ

การเห็น การได้ยิน และมีการรายงานผลการตรวจร่างกาย

- (4) ร้อยละของผู้เรียนที่มีสมรรถภาพ/มีร่างกายแข็งแรงตามเกณฑ์

มาตรฐานสมรรถภาพทางกายของกรมพลศึกษา

3) ผู้เรียนไม่เสพหรือแสวงหาผลประโยชน์จากสิ่งเสพติด และสิ่งมีนเมา

หลีกเลี่ยงภาวะที่เสี่ยงต่อความรุนแรง โรคภัย และอุบัติเหตุ รวมทั้งปัญหาทางเพศ

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ร้อยละของผู้เรียนที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของ

สิ่งเสพติดและสิ่งมอมเมา

- (2) ร้อยละของผู้เรียนที่มีทักษะการปฏิเสธ และชักชวนไม่ให้เพื่อน

เสพยาเสพติด

- (3) ร้อยละของผู้เรียนที่ไม่เสพยาเสพติด และปลอดจากสิ่งมีนเมา

- (4) ร้อยละของผู้เรียนที่รู้จักประโยชน์และโทษของการใช้

อินเทอร์เน็ต (Internet) และเกมคอมพิวเตอร์

- (5) ร้อยละของผู้เรียนที่มีสำนึกแห่งความปลอดภัยและการปฏิบัติ

ตนอย่างถูกต้อง การระมัดระวังตนในการใช้ชีวิตประจำวัน การรู้จักรักษานวลสงวนตัว และ

การป้องกันทรัพย์สินของตนเองและส่วนรวม

(6) ร้อยละของผู้เรียนที่รู้จักหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่เป็นอบายมุข และ

การพนัน

4) ผู้เรียนมีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมและให้เกียรติผู้อื่น
เกณฑ์การพิจารณา

(1) ร้อยละของผู้เรียนมีความมั่นใจและกล้าแสดงออกอย่าง

เหมาะสม

(2) ร้อยละของผู้เรียนที่รู้จักให้เกียรติผู้อื่น

5) ผู้เรียนร่าเริงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น และ

ชอบมาโรงเรียน

เกณฑ์การพิจารณา

(1) ร้อยละของผู้เรียนที่มีท่าทางร่าเริงแจ่มใส

(2) ร้อยละของผู้เรียนที่มีกิจกรรมนันทนาการกับเพื่อนตามวัย

(3) ร้อยละของผู้เรียนที่ยิ้มแย้ม พุดคุย ทักทายเพื่อน ครู และผู้อื่น

(4) ร้อยละของผู้เรียนที่เข้ากับเพื่อนได้ดี และเป็นที่รักของเพื่อน ๆ

5.1.3 มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ
ดนตรี และกีฬา มี 4 ตัวบ่งชี้ คือ

1) ผู้เรียนมีความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ

เกณฑ์การพิจารณา

(1) ร้อยละของผู้เรียนที่มีความรัก และสนใจงานศิลปะและ

การวาดภาพ

(2) ร้อยละของผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมศิลปะเป็นประจำอย่างน้อย

1 อย่าง

(3) ร้อยละของผู้เรียนที่มีผลงานด้านศิลปะและการวาดภาพที่ตนเอง

ภาคภูมิใจ

(4) ร้อยละของผู้เรียนที่วิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะได้

2) ผู้เรียนมีความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้านดนตรี/นาฏศิลป์ โดยไม่

ขัดหลักศาสนา

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ร้อยละของผู้เรียนที่สนใจกิจกรรมด้านดนตรี/นาฏศิลป์ หรือ การร้องเพลง
- (2) ร้อยละของผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมด้านดนตรีเป็นประจำ อย่าง น้อย 1 อย่าง
- (3) ร้อยละของผู้เรียนที่มีผลงานด้านดนตรี/นาฏศิลป์หรือการ ร้องเพลง
- (4) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถวิพากษ์วิจารณ์งานด้านดนตรี/ นาฏศิลป์ ได้

3) ผู้เรียนมีความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้านกีฬา/นันทนาการ

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ร้อยละของผู้เรียนที่ชอบดูกีฬาและดูกีฬาเป็น
- (2) ร้อยละของผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกีฬา/นันทนาการเป็นประจำ อย่างน้อย 1 ประเภท
- (3) ร้อยละของผู้เรียนที่มีผลงานด้านกีฬา/นันทนาการ
- (4) ร้อยละของผู้เรียนที่รู้แพ้รู้ชนะ มีน้ำใจเป็นนักกีฬา
- 4) ผู้เรียนมีความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่

ที่ตั้งงามของท้องถิ่นและของไทย

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ร้อยละของผู้เรียนที่สนใจกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม และ ประเพณีที่ที่ตั้งงามของท้องถิ่นและของไทย
- (2) ร้อยละของผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม และ ประเพณีเป็นประจำ อย่างน้อย 1 ประเภท
- (3) ร้อยละของผู้เรียนที่มีผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม และประเพณี ที่ที่ตั้งงามของท้องถิ่นและของไทย
- (4) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถนำศิลปวัฒนธรรม และประเพณีมา พัฒนาเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้

5.1.4 มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ มี 3 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1) ผู้เรียนมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ สรุปความคิดอย่างเป็นระบบและมีการคิดแบบองค์รวม

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถจำแนก แจกแจงองค์ประกอบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถูกต้อง
- (2) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถจัดลำดับข้อมูล ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
- (3) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างหมวดหมู่ได้อย่างถูกต้อง
- (4) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถจัดกลุ่มความคิดตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดได้อย่างถูกต้อง เช่น การพูดหน้าชั้นตามที่กำหนด เป็นต้น
- (5) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องตามหลักเกณฑ์ได้อย่างตรงประเด็น เช่น การตรวจคำบรรยายภาพตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้ เป็นต้น
- (6) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถสรุปสาระและเชื่อมโยงเพื่อนำมาวางแผนงานโครงการได้ เช่น การเขียนโครงการ หรือ รายงาน เป็นต้น
- (7) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถสรุปเหตุผลเชิงตรรกะและสร้างสิ่งใหม่ได้ เช่น การเขียนเรียงความ เขียนเรื่องสั้น เป็นต้น

2) ผู้เรียนมีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดไตร่ตรอง

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถวิจารณ์สิ่งที่ได้เรียนรู้ โดยผ่านการไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล
- (2) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลความคิดต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องมีเหตุผล
- (3) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล และเลือกความคิดหรือทางเลือกที่เหมาะสม

3) ผู้เรียนมีทักษะการคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถรวบรวมความรู้ ความคิดเดิมแล้ว

สร้างเป็นความรู้ใหม่ ตามความคิดของตนเองได้อย่างมีหลักเกณฑ์

- (2) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถคิดนอกกรอบได้
- (3) ร้อยละของผู้เรียนที่มีผลงานเขียน/งานศิลปะ/งานสร้างสรรค์
- (4) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถพัฒนาและริเริ่มสิ่งใหม่
- (5) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถคาดการณ์และกำหนดเป้าหมายในอนาคตได้อย่างมีเหตุผล

อนาคตได้อย่างมีเหตุผล

5.1.5 มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มี 8 ตัวบ่งชี้ คือ คะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบรวบยอดระดับชาติในระดับดี (ถ้าไม่มีผลระดับชาติให้ใช้ผลการทดสอบระดับเขตพื้นที่ หรือผลการเรียนระดับสถานศึกษาตามลำดับ) ใน 8 กลุ่มสาระในระดับชั้น ป. 3 ป. 6 ม. 3 และ ม. 6

- 1) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
- 2) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
- 3) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
- 4) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 5) กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา
- 6) กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
- 7) กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 8) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ
เกณฑ์การพิจารณา

(1) ร้อยละของผู้เรียนที่มีผลการเรียนในระดับชาติ ระดับดี

ในระดับชั้น ป. 3

(2) ร้อยละของผู้เรียนที่มีผลการเรียนในระดับชาติ ระดับดี

ในระดับชั้น ป. 6

(3) ร้อยละของผู้เรียนที่มีผลการเรียนในระดับชาติ ระดับดี

ในระดับชั้น ม. 3

(4) ร้อยละของผู้เรียนที่มีผลการเรียนในระดับชาติ ระดับดี

ในระดับชั้น ม. 6

5.1.6 มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มี 3 ตัวบ่งชี้

1) ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน สนใจแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ รอบตัว
เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ร้อยละของผู้เรียนที่อ่านหนังสือนอกหลักสูตรอย่างน้อยเดือนละ 1 เล่ม
- (2) ร้อยละของผู้เรียนที่อ่านวารสารและหนังสือพิมพ์เป็นประจำ
- (3) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถสรุปประเด็นและจดบันทึกข้อมูลและความรู้ที่ได้จากการอ่านอยู่เสมอ
- (4) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถตั้งคำถามเพื่อค้นหาคำถามความรู้เพิ่มเติมจากการอ่านได้
- (5) ร้อยละของผู้เรียนที่แสวงหาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกโรงเรียน

2) ผู้เรียนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน สนุกกับการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถสังเคราะห์/วิเคราะห์สรุปความรู้/ประสบการณ์ได้อย่างมีเหตุผล
- (2) ร้อยละของผู้เรียนที่มีความสามารถในการจดบันทึกความรู้และประสบการณ์ได้อย่างเป็นระบบ
- (3) ร้อยละของผู้เรียนที่รู้จักตนเองและบอกจุดเด่น จุดด้อยของตนเองได้
- (4) ร้อยละของผู้เรียนที่มีวิธีพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์และเป็นรูปธรรม
- (5) สามารถใช้ผลการประเมินมาพัฒนาตนเอง และสามารถบอกผลการพัฒนาตนเองได้

3) ผู้เรียนสามารถใช้ห้องสมุดใช้แหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ร้อยละของผู้เรียนที่รู้จักค้นหาหนังสือในห้องสมุดและใช้ห้องสมุดไม่ต่ำกว่าสัปดาห์ละ 3 ครั้ง
- (2) ร้อยละของผู้เรียนที่เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน

(3) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถค้นหาความรู้จากอินเทอร์เน็ต (Internet) หรือสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้

5.1.7 มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มี 3 ตัวบ่งชี้

1) ผู้เรียนรู้จักวางแผน ทำงานตามลำดับขั้นตอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
เกณฑ์การพิจารณา

(1) ร้อยละของผู้เรียนที่มีนิสัยรักการทำงานครบตามลำดับขั้นตอนการปรับปรุงงาน และผลงานบรรลุเป้าหมาย

(2) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถอธิบายการทำงาน และผลงานที่เกิดขึ้นทั้งส่วนดีและส่วนที่บกพร่อง

2) ผู้เรียนรักการทำงาน สามารถปรับตัวและทำงานเป็นทีมได้
เกณฑ์การพิจารณา

(1) ร้อยละของผู้เรียนที่รักการทำงานและมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน

(2) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถใช้กระบวนการกลุ่มและร่วมกัน

ทำงานเป็นทีม

(3) ร้อยละของผู้เรียนที่มีความรับผิดชอบงานที่กลุ่มมอบหมายและขจัดความขัดแย้งในการทำงานได้

(4) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถแสดงความคิดเห็น หรือตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการทำงานกลุ่มได้อย่างชัดเจน

3) ผู้เรียนรักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

เกณฑ์การพิจารณา

(1) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถจำแนกอาชีพสุจริตและไม่สุจริต

(2) ร้อยละของผู้เรียนที่มีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริต

(3) ร้อยละของผู้เรียนที่สามารถบอกอาชีพที่ตนสนใจพร้อมให้

เหตุผลประกอบได้

5.2 มาตรฐานครู มี 2 มาตรฐาน ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การพิจารณาในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้

5.2.1 มาตรฐานที่ 8 ครูมีวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงตามงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ

1) ครูมีคุณลักษณะที่เหมาะสม

เกณฑ์การพิจารณา

(1) ครูมีคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของ

วิชาชีพครู

(2) ครูมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

(3) ครูมีความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการสอนและพัฒนาผู้เรียน

(4) ครูมีการแสวงหาความรู้และเทคโนโลยีวิธีการใหม่ ๆ เป็นประจำ

2) ครูที่จบปริญญาตรีขึ้นไป

3) ครูที่สอนตรงตามวิชาเอก/โท หรือความถนัด

4) ครูได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนตามที่คุรุสภากำหนด

5) สถานศึกษามีจำนวนครูตามเกณฑ์

เกณฑ์การพิจารณา

(1) สถานศึกษามีครูครบชั้นและครบทุกห้อง

(2) สถานศึกษามีสัดส่วนครูต่อนักเรียนตามเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ. กำหนด

- ในระดับประถมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2) มีสัดส่วน

1 : 25

- ในระดับมัธยมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4) มีสัดส่วน

1 : 20

(3) สถานศึกษามีสัดส่วนจำนวนนักเรียนต่อห้องตามเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ.

กำหนด

- ในระดับประถมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2) มีสัดส่วน

40 : 1

- ในระดับมัธยมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4) มีสัดส่วน

40 : 1

(4) สถานศึกษามีจำนวนคาบการสอนเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ.กำหนด

- ในระดับประถมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2) มีจำนวน

20 คาบ/สัปดาห์

- ในระดับมัธยมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4) มีจำนวน

18 คาบ/สัปดาห์

5.2.2 มาตรฐานที่ 8 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มี 8 ตัวบ่งชี้ คือ

- 1) ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 2) ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ มีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 3) ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ มีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 4) ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 5) ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา มีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 6) ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 7) ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี มีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 8) ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ มีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ครูมีความรู้ ความเข้าใจ รู้เป้าหมายของการจัดการศึกษา และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- (2) ครูมีการวิเคราะห์ศักยภาพของผู้เรียนและเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล
- (3) ครูมีความสามารถในการจัดประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- (4) ครูมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองและผู้เรียน
- (5) ครูมีการประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนและอิงพัฒนาการของผู้เรียน

(6) ครูมีการนำผลการประเมินมาปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

(7) ครูมีการวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำไปใช้พัฒนาผู้เรียน

5.3 มาตรฐานผู้บริหาร มี 5 มาตรฐาน ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การพิจารณาในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้

5.3.1 มาตรฐานที่ 10 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ

1) ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีความมุ่งมั่น และอุทิศตนในการทำงาน

เกณฑ์การพิจารณา

(1) ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
(2) ผู้บริหารยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหาร (สุจริต ยุติธรรม การใช้ระบบคุณธรรม การรับฟังปัญหา การระดมการมีส่วนร่วมในการบริหาร และการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ)

(3) ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการบริหารเพื่อผลประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

(4) ผู้บริหารอุทิศเวลาให้กับการทำงาน

2) ผู้บริหารมีความคิดริเริ่มและมีวิสัยทัศน์

เกณฑ์การพิจารณา

(1) ผู้บริหารสามารถแสดงทิศทางในการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาที่ควรจะเป็นในอนาคต 3-5 ปี ช่างหน้าอย่างชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น

(2) ผู้บริหารริเริ่มแนวทางในการบริหารที่ทำทาบกับการเปลี่ยนแปลงและความเป็นนิวัตผลของสถานศึกษา

(3) ผู้บริหารริเริ่มวิธีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

(4) ผู้บริหารมีวิธีการกระตุ้นให้ทุกคนร่วมกันพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา

3) ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารวิชาการและเป็นผู้นำทางวิชาการ

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) ผู้บริหารมีความรอบรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล
- (2) ผู้บริหารให้ความสำคัญกับบทบาทของประธาน การแต่งตั้งกรรมการ และการประชุมคณะกรรมการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา
- (3) ผู้บริหารมีการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษา
- 4) ผู้บริหารมีการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง
- (5) ผู้บริหารมีการส่งเสริมสนับสนุนครูในการผลิต/ใช้สื่ออย่างหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน
- (6) ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำในการพัฒนาวิชาการของโรงเรียน/กลุ่มโรงเรียน/ชุมชน
- (7) ผู้บริหารมีการสนับสนุนการพัฒนาและประเมินครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- (8) ผู้บริหารมีการติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการอยู่เสมอ
- (9) ผู้บริหารมีการวางระบบกลไกที่ดีในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยร่วมมือกับชุมชนและได้รับการสนับสนุนจากต้นสังกัด
- 4) ผู้บริหารมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพ และผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจในการบริหาร

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) การปฏิบัติงานของผู้บริหารเป็นไปตามเป้าหมาย/มาตรฐานที่กำหนดไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 ของแผน
- (2) ผู้บริหารสร้างความตระหนัก (Awareness) และมีความพยายามในการปฏิบัติ (Attempt) ในการพัฒนาผู้เรียน ครู และการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้บรรลุตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- (3) ผู้บริหารนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงการบริหารอย่างต่อเนื่อง
- (4) ผู้เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 พึงพอใจในผลงานของโรงเรียน

5.3.2 มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง และการบริหาร
 อย่างเป็นระบบ ครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษา มี 4 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1) สถานศึกษามีการจัดองค์กรและโครงสร้างการบริหารและเป็นระบบการ
 บริหารที่มีความคล่องตัวสูง ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

เกณฑ์การพิจารณา

(1) สถานศึกษามีแผนภูมิการจัดองค์กรและโครงสร้างการบริหารเป็น
 ลายลักษณ์อักษร รวมทั้งมีคำสั่งมอบหมายงานและผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน

(2) สถานศึกษามีการวางระบบระเบียบรองรับการบริหารที่มีความ
 คล่องตัว สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

(3) สถานศึกษามีคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและดำเนินการอย่าง
 เป็นระบบ

(4) สถานศึกษามีระบบการบริหารงานบุคคลอย่างมีคุณภาพ

(5) สถานศึกษามีระบบการบริหารงานงบประมาณ ทรัพย์สินและ
 รายได้ที่มีคุณภาพ

(6) สถานศึกษามีระบบการบริหารงานทั่วไปมีคุณภาพ

2) สถานศึกษามีการบริหารเชิงกลยุทธ์

เกณฑ์การพิจารณา

(1) สถานศึกษามีแผนกลยุทธ์ มีตัวบ่งชี้ความสำเร็จ มีแผนปฏิบัติการ
 ประจำปีที่สอดคล้องกับอุดมการณ์และหลักการการจัดการศึกษาของชาติ

(2) สถานศึกษามีการปฏิบัติตามแผน

(3) สถานศึกษามีระบบข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการบริหารที่ถูกต้อง
 และครบถ้วน ทันต่อการใช้งาน

(4) สถานศึกษามีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล เปรียบเทียบกับ
 เป้าหมายตามแผนอย่างต่อเนื่อง

(5) สถานศึกษามีการนำข้อมูลและผลการประเมินไปใช้ในการ
 ตัดสินใจและปรับปรุงงาน

3) สถานศึกษามีการบริหาร โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบถ่วงดุล

เกณฑ์การพิจารณา

(1) ผู้บริหาร ครู ชุมชน นักเรียน และกรรมการสถานศึกษา ร่วมกัน

พัฒนาคุณภาพการศึกษา (เช่น การทำแผนกลยุทธ์ การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกัน เป็นต้น)

(2) สถานศึกษามีคณะกรรมการสถานศึกษา และการได้มาซึ่ง

คณะกรรมการเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ กฎกระทรวงว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (องค์ประกอบของคณะกรรมการ สถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการ และเลขานุการ)

(3) คณะกรรมการสถานศึกษามีการประชุมอย่างสม่ำเสมออย่างน้อย 2 เดือนต่อครั้งและนำผลการประชุมไปปฏิบัติ

(4) คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทในการกำหนดทิศทางและการ บริหารการศึกษา

(5) สถานศึกษามีระบบและกลไกตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน และ การใช้ทรัพยากรของโรงเรียน

(6) สถานศึกษามีระบบการตรวจสอบภายในที่ชัดเจนและโปร่งใส

(7) สถานศึกษามีการจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นการรายงานประเมิน ตนเองที่สอดคล้องกับการพัฒนาสถานศึกษาและมีการรายงานต่อต้นสังกัดและเผยแพร่ต่อ สาธารณชน

4) สถานศึกษามีระบบและการดำเนินการประกันคุณภาพภายในเป็นไปตาม กฎกระทรวง

เกณฑ์การพิจารณา

(1) สถานศึกษามีระบบและกลไก และมีการพัฒนาคุณภาพ สถานศึกษาตามกฎกระทรวง

(2) สถานศึกษามีระบบ กลไก และมีการตรวจติดตามคุณภาพ สถานศึกษาตามกฎกระทรวง

(3) สถานศึกษาได้การประเมินภายในและภายนอกตามกฎกระทรวง และเผยแพร่การประเมินอย่างกว้างขวาง

(4) สถานศึกษานำผลการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลภายใน และภายนอกไปปรับปรุงการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5.3.3 มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

1) สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) สถานศึกษามีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่เพียงพอ
- (2) สถานศึกษามีการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน
- (3) สถานศึกษามีการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- (4) สถานศึกษามีห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด พื้นที่สีเขียว สิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอและอยู่ในสภาพใช้ได้ดี
- (5) สถานศึกษามีการจัดและใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานที่

2) สถานศึกษามีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) สถานศึกษามีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน
- (2) สถานศึกษามีรายวิชา/กิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ
- (3) สถานศึกษามีการส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ และสื่ออุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้
- (4) สถานศึกษามีการจัดระบบการบันทึก การรายงานผล และการส่งต่อข้อมูลของผู้เรียน
- (5) สถานศึกษามีระบบการนิเทศการเรียนการสอนและนำผลไปปรับปรุงการสอนอยู่เสมอ
- (6) สถานศึกษามีการนำแหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน

3) สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) สถานศึกษามีการจัดและพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่
เข้มแข็งและทั่วถึง
- (2) สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและตอบสนองความสามารถ
ทางวิชาการและความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน
- (3) สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและตอบสนองความสามารถ
พิเศษ และความถนัดของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ
- (4) สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมค่านิยมที่ดีงาม
- (5) สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านศิลปะ ดนตรี/นาฏศิลป์
และกีฬา/นันทนาการ
- (6) สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมสืบสานและสร้างสรรค์ วัฒนธรรม
ประเพณี และภูมิปัญญาไทย
- (7) สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

5.3.4 มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตร ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น
มีสื่อ การเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มี 2 ตัวอย่าง คือ

- 1) สถานศึกษามีหลักสูตรและเนื้อหาสาระการเรียนรู้ระดับสากล ระดับชาติ
และระดับท้องถิ่นเหมาะสม สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง และความต้องการของผู้เรียน
และท้องถิ่น

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) สถานศึกษามีสาระการเรียนรู้ที่บูรณาการการเรียนรู้ระดับสากล
ระดับชาติ และระดับท้องถิ่นอย่างเหมาะสม
- (2) สถานศึกษามีสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นที่เป็น
มาตรฐานสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง ครอบคลุมความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และ
สังคม
- (3) สถานศึกษามีการนำสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นไปใช้
อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ถูกต้อง
- (4) สถานศึกษามีการประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยการมีส่วนร่วม
ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
- (5) สถานศึกษามีการปรับปรุงสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น
ให้ทันสมัยและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2) สถานศึกษามีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้
เกณฑ์การพิจารณา

- (1) สถานศึกษามีสื่อธรรมชาติ (พืช สัตว์ สิ่งของ และอื่น ๆ) ที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้
- (2) สถานศึกษามีสื่อเทคโนโลยี สารสนเทศที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้
- (3) สถานศึกษามีสื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้

5.3.5 มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา มี 2 ตัวบ่งชี้ คือ

1) สถานศึกษามีระบบกลไกในการส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) สถานศึกษามีผู้รับผิดชอบ หรือหน่วยงานรับผิดชอบในการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษาที่ชัดเจน
- (2) สถานศึกษามีการจัดแผนงานเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา
- (3) สถานศึกษามีระเบียบรองรับการส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา
- (4) สถานศึกษามีการประเมินระบบและกลไกในการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

(5) สถานศึกษามีการนำผลการประเมินมาใช้ตัดสินใจและปรับปรุงระบบและกลไกในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

2) สถานศึกษามีกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

เกณฑ์การพิจารณา

- (1) สถานศึกษามีกิจกรรมประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคลากรในสถานศึกษา และชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน
- (2) สถานศึกษามีกิจกรรมการให้บริการชุมชนอย่างเหมาะสม

- (3) สถานศึกษามีการร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
- (4) สถานศึกษาให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน
- (5) สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ใน

ชุมชน

- (6) สถานศึกษามีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับชุมชน

6. การประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) เป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และสร้างความมั่นใจ (Assure) ได้ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดและที่สังคมต้องการ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2549 : 3 - 7)

หลักการดำเนินการประกันคุณภาพศึกษามี 3 ประการ คือ

1. การกระจายอำนาจ (Decentralization) โดยให้สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหาร รวมทั้งการตัดสินใจดำเนินการ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคคล และทรัพยากร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และให้ความอิสระแก่ผู้สอนในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ตลอดจนให้สถานศึกษาสามารถปรับปรุงตนเอง รับผิดชอบ และจัดการศึกษาได้อย่างคล่องตัวตามสภาพพื้นที่ ความต้องการของชุมชน และสังคมมากที่สุด
2. การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการทำงาน (Participation) โดยให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ ปุชนิยบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการเข้ามาเป็นคณะกรรมการ / คณะทำงานของสถานศึกษา ร่วมกันคิด ตัดสินใจ สนับสนุน ส่งเสริม และติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษา ตลอดจนร่วมภาคภูมิใจในความสำเร็จของสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของการจัดการศึกษาโดยรวม
3. การแสดงความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ (Accountability) โดยสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกันกำหนดเป้าหมาย (Goals) และจุดเน้นที่ต้องพัฒนา (Focus Areas) เช่น ภายใน 3 ปี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ต้องสูงขึ้นจากฐานเดิมร้อยละ 5 - 10 หรือในปีการศึกษาหน้าผู้เรียนทุกคนในระดับ

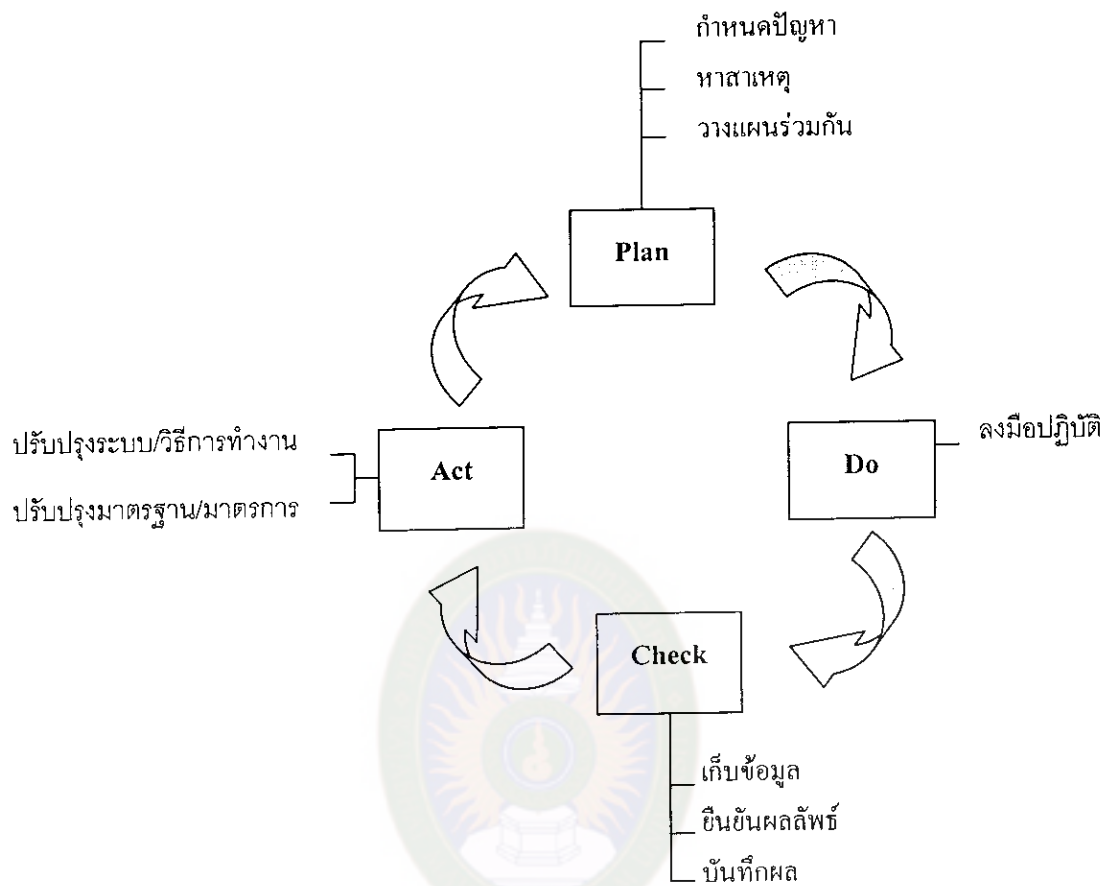
ประถมศึกษาปีที่ 4 – 5 สามารถใช้อินเตอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลได้อย่างคล่องแคล่ว หรือภายใน 2 ปี สถานศึกษาจะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับเรื่องการรักษา ระบบนิเวศ เป็นต้น จากเป้าหมายและจุดเน้นการพัฒนาดังกล่าว มีการร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาจากสถานศึกษา (School Improvement Plan) เลือกยุทธศาสตร์ในการพัฒนาให้เหมาะสม และสามารถทำให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม สถานศึกษาต้องประชาสัมพันธ์ เป้าหมายและจุดเน้นที่ต้องพัฒนาตลอดจนแผนพัฒนาสถานศึกษาให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ ทั้งนี้เพื่อเป็นสัญญาประชาคม และเพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีทิศทางในการทำงานที่ชัดเจนสู่เป้าหมายเดียวกัน

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษามีกระบวนการที่สัมพันธ์กัน 3 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพ เป็นการดำเนินการที่พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้บรรลุถึงมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ (ทั้งระดับชาติ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน/ปฐมวัย ระดับเขตพื้นที่การศึกษา หรือระดับสถานศึกษา ที่กำหนดขึ้นเพิ่มเติมตามบริบทหรือเอกลักษณ์ของสถานศึกษา) หัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา คือ การสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักถึงความจำเป็นในการทำงานเป็นกลุ่ม ทำงานอย่างเป็นระบบ และทุกคนต้องถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง จัดทำข้อมูลสารสนเทศในส่วนที่รับผิดชอบ ใช้ข้อมูลสารสนเทศนั้นเป็นประโยชน์ในการพัฒนางานเป็นประจำ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล และจัดหมวดหมู่ข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ

การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้บรรลุถึงมาตรฐานที่กำหนดนั้น ต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Plan) ที่ทุกกิจกรรม / โครงการ / งานมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การยกระดับคุณภาพผู้เรียนทุกด้าน มีการพัฒนาด้านปัจจัยให้สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สรรหาให้เพียงพอ ดูแลรักษาให้ใช้ได้อยู่เสมอและปลอดภัยในการใช้ ประการสำคัญต้องมีระบบกลไกในการปฏิบัติงานตามแผน รวมทั้งติดตามกำกับกับการดำเนินงานอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ตามกระบวนการ

วงจร PDCA ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กระบวนการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องตามวงจร PDCA

2. การติดตามตรวจสอบคุณภาพ เป็นการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน กำกับ ติดตามความก้าวหน้า และยืนยันการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้ เป็นไปตามเป้าหมายหรือบรรลุตามมาตรฐานที่กำหนด โดยการติดตามตรวจสอบคุณภาพ สามารถดำเนินงานแต่ละระดับได้ ดังนี้

2.1 การติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาตั้ง คณะทำงานขึ้นมาเพื่อรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ การดำเนินงาน/โครงการ ตลอดปีการศึกษาทั้ง ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน คุณภาพการจัดการเรียนการสอน คุณภาพการบริหารและจัด การศึกษา และการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ จัดทำเป็นระบบข้อมูลสารสนเทศที่สามารถนำ ผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาได้ทันทั่วทั้งที่ และเป็นข้อมูลสำหรับการประเมินคุณภาพ

ภายในสถานศึกษาได้

2.2 การติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบสถานศึกษา เพื่อให้การส่งเสริม สนับสนุนและช่วยเหลือ ให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการพัฒนาไปสู่เป้าหมายมาตรฐานที่กำหนดไว้ สถานศึกษาทุก แห่งควรได้รับการติดตามตรวจสอบคุณภาพจากเขตพื้นที่อย่างน้อย 1 ครั้ง ภายใน 3 ปี สำหรับสถานศึกษาที่มีความเข้มแข็ง เขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมให้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ยกย่องสถานศึกษาที่มีรูปแบบการพัฒนาที่ดี ให้เป็นตัวอย่างแก่สถานศึกษาแห่งอื่น ๆ ได้ ส่วน สถานศึกษาที่มีคุณภาพผู้เรียนต่ำ หรือมีแนวโน้มต่ำลงอันเนื่องมาจากปัญหาต่าง ๆ เขตพื้นที่ การศึกษาควรตั้งคณะกรรมการขึ้นมาช่วยเหลือสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และติดตามความ ก้าวหน้าเป็นระยะเขตพื้นที่การศึกษาต้องทำรายงานติดตามผลการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เสนอต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทราบ

2.3 การติดตามตรวจสอบและประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาใน ภาพรวมระดับประเทศ โดยหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ คือ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มากำหนดนโยบาย เพื่อส่งเสริม สนับสนุนและ ผลักดันให้สถานศึกษาพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง กำหนดมาตรฐานเพื่อยกระดับ คุณภาพสถานศึกษาที่ไม่ผ่านเกณฑ์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา เพื่อเพิ่มพูน ศักยภาพของสถานศึกษาให้บริหารและจัดการการศึกษาได้อย่างเต็มที่

3. การประเมินและรับรองคุณภาพ เป็นการดำเนินการเพื่อตรวจสอบผลการจัด การศึกษาของสถานศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

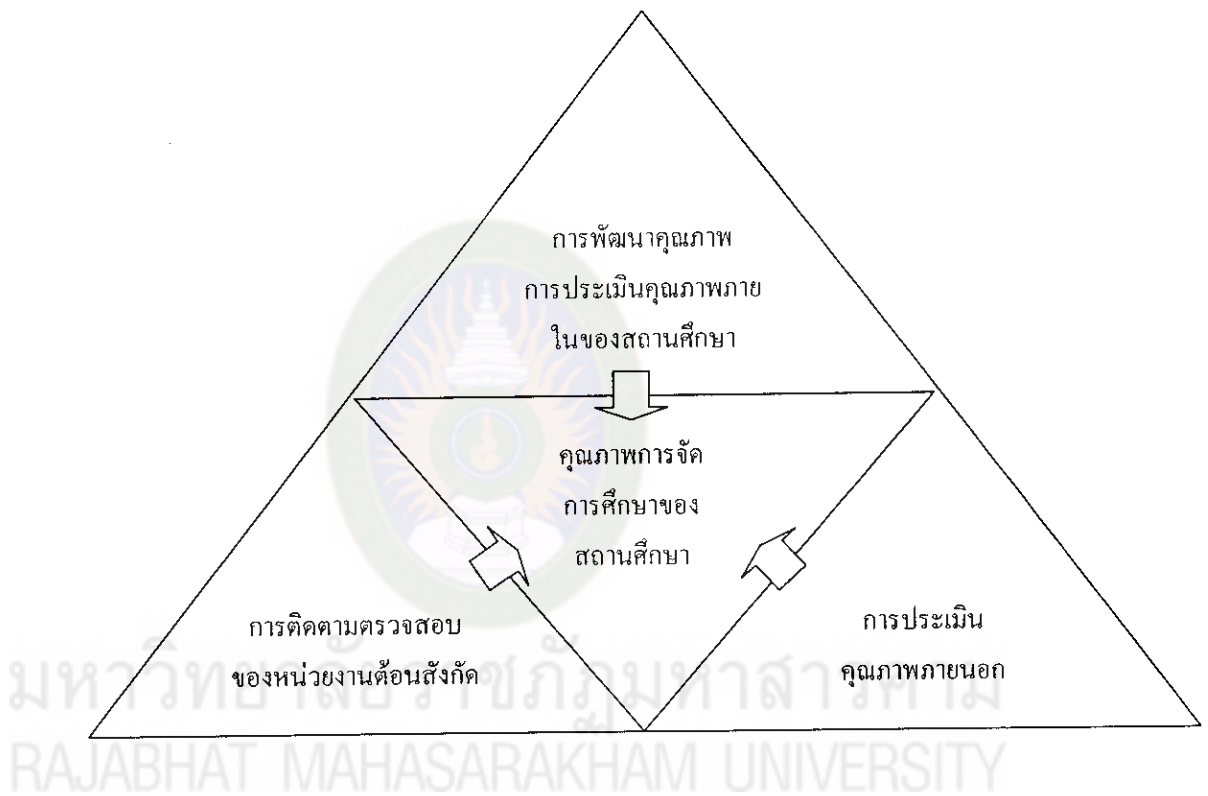
3.1 การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา จากการติดตาม ตรวจสอบ คุณภาพของสถานศึกษาในข้อ 2.1 สถานศึกษานำข้อมูลสารสนเทศมาประเมินคุณภาพตาม มาตรฐานการศึกษาที่กำหนด (ตามระดับการศึกษาที่จัดซึ่ง หมายถึง มาตรฐานการศึกษา ขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย) จัดทำเป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประจำปีของสถานศึกษา รายงานต่อคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน หน่วยงาน ดันสังกัด และรายงานต่อสาธารณะ

3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษา การประเมินในส่วนนี้เป็น การดำเนินการโดยองค์กรภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นองค์กรมหาชน ทำหน้าที่ประเมินและรับรองว่า สถานศึกษาจัด การศึกษาได้ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ทุก ๆ 5 ปี ผลการประเมินใน

ภาพรวม จะนำเสนอต่อรัฐบาล เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ การกำหนด ทิศทาง การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้ทัดเทียมกับนานาชาติอารยประเทศ

การดำเนินการทั้ง 3 ประการ เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กัน และส่งผล ซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการติดตามตรวจสอบคุณภาพ สามารถดำเนินการทั้งในส่วนการ พัฒนา คุณภาพและการประเมินคุณภาพ แผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ของกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

7. บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 เพื่อรองรับ การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหาร งานบุคคล และการบริหารทั่วไปจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มายังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง โดยหลักการ

มุ่งผลสัมฤทธิ์ตามภารกิจความคุ้มค่า และประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน และความมีเอกภาพในการบริหาร ทั้งนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีบทบาทหน้าที่และข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. 2548 ข : 1-11)

7.1 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา

7.1.1 สภาพทั่วไป

1) ลักษณะที่ตั้งและขนาด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ตั้งอยู่ที่อำเภอวาปีปทุม ทางตอนใต้ของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นบริเวณตอนกลางของภาคอีสาน อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 15 องศา และ 16 องศา 40 ลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ 102 องศา 50 ลิปดา และ 103 องศา 30 ลิปดาตะวันออก มีพื้นที่เขตบริการ 6 อำเภอ คือ อำเภอวาปีปทุม อำเภอบรบือ อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอนาเชือก อำเภอนาคู และอำเภอยางสีสุราช มีพื้นที่ทั้งสิ้น 2,649.94 ตารางกิโลเมตร หรือ 1.68 ล้านไร่ สำนักงานปัจจุบันตั้งอยู่ที่อำเภอวาปีปทุม โดยใช้อาคารสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอวาปีปทุม (เดิม) เป็นที่ปฏิบัติงาน และอยู่ห่างจากตัวจังหวัดมหาสารคาม 40 กิโลเมตร มีอาณาบริเวณติดต่อกับอำเภอใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ	อำเภอเมืองมหาสารคาม และอำเภอแกดำ
ทิศใต้	ติดกับ	อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์
ทิศตะวันออก	ติดกับ	อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศตะวันตก	ติดกับ	อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดมหาสารคาม อำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์

2) ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของเขตบริการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาดสูงจากระดับน้ำทะเล 130-120 เมตร พื้นที่เทลาดไปทางทิศตะวันตกและทิศเหนือมาจากทิศตะวันออกและทิศใต้ เป็นพื้นที่ราบเรียบแถบชายทุ่งกุลาร่องไห้ มีลำน้ำสำคัญไหลผ่าน เช่น ลำน้ำเสียว ลำพังชู ลำพลับพลา และมีอ่างเก็บน้ำห้วยค้อ ที่อำเภอนาเชือก

3) ลักษณะภูมิอากาศ

มีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน ในช่วงฤดูร้อนจะมีอากาศร้อน

อบ้าว มรสุมร้อนจะได้รับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดมาจากมหาสมุทรอินเดียซึ่งทำให้เกิดฝนตก อุณหภูมิร้อนจะมีอุณหภูมิสูงประมาณ 40–42 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิสูงสุด 42 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2541 ในช่วงฤดูหนาวอุณหภูมิจะลดต่ำลงมาก ประมาณ 5–16 องศาเซลเซียส โดยอุณหภูมิลดได้ 5.3 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2542 แต่อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปี จะอยู่ระหว่าง 26.90 – 28.25 องศาเซลเซียส

4) การคมนาคม

พื้นที่ในเขตบริการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีเส้นทางคมนาคม ติดต่อกภายในและภายนอกพื้นที่เป็นถนนลาดยาง และถนนลูกรัง โดยมีถนนลาดยางเป็นหลัก คือ

ถนนหมายเลข 2040 จาก อำเภอเมืองมหาสารคาม ผ่านอำเภอบึงสามพัน

ถนนหมายเลข 2045 ผ่าน อำเภอนาคูไปอำเภอยักษ์ภูมิพิสัย

ถนนหมายเลข 2063 จากอำเภอบรบือมาอำเภอบึงสามพัน

ถนนหมายเลข 2381 จากอำเภอนาเชือกมาอำเภอนาคู เชื่อมกับถนน

หมายเลข 2045

ถนนหมายเลข 219 จากอำเภอบรบือผ่านอำเภอนาเชือก อำเภอ

บึงสามพัน และอำเภอยักษ์ภูมิพิสัย เชื่อมกับถนนหมายเลข 2045

นอกจากนี้ยังมีถนนสายรองจำนวนมากพอ จึงทำให้การเดินทางคมนาคม

ขนส่งติดต่อภายในพื้นที่ค่อนข้างสะดวก รวดเร็ว ยกเว้นในช่วงฤดูฝนจะมีปัญหาน้ำท่วม

ถนนชำรุดบ้าง

5) ด้านเศรษฐกิจ

ภาพรวมเศรษฐกิจของจังหวัดมหาสารคาม ผลิตภัณฑ์มวลรวมที่มีค่าสูงสุด

มาจากการค้าส่งและปลีก รองลงมา คือ สาขาบริการ การเกษตรและกิจการ รายได้เฉลี่ยต่อ

คนต่อปี (ปี 2546) ประมาณ 18,991 บาท อยู่ในอันดับที่ 16 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากสถิติจะเห็นว่าอยู่ในเกณฑ์ต่ำ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมตาม

ฤดูกาลเท่านั้น การส่งเสริมสนับสนุนอาชีพเสริมรายได้นอกฤดูกาล ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่า

ที่ควร

6) ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ในปี พ.ศ. 2546 มีประชากรในเขตบริการพื้นที่ทั้ง 6 อำเภอ รวมทั้งสิ้น

446,979 คน 72,225 ครอบครัว 1,000 หมู่บ้าน เป็นชาย 223,038 คน หญิง 223,941 คน

อำเภอที่มีประชากรมากที่สุด 2 อันดับ คือ อำเภอบรบือ และอำเภอนาคู มีประชากรเท่ากับ 115,726 คน และ 109,642 คน ตามลำดับ ความหนาแน่นของประชากรมากที่สุดคือ อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย รองลงมา คือ อำเภอบรบือ มีความหนาแน่นเท่ากับ 255.39 คน และ 191.05 คน ต่อตารางกิโลเมตรตามลำดับ

7) ด้านสภาพสังคม ประชาชนมีเชื้อชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมืองชาวอีสานดั้งเดิม ไม่มีชนกลุ่มน้อยลี้ภัยหรืออพยพ มีภาษาไทยอีสานเป็นภาษาพูด ผู้คนมีลักษณะเป็นผู้ยึดขนบธรรมเนียมประเพณี มีนิสัยโอบอ้อมอารี รักหมู่คณะของตนเอง ร่าเริงสนุกสนาน ดังจะเห็นได้จากความร่วมมือจัดงานประเพณีบุญซึ่งมีตลอดทั้งปีเรียกว่า “ฮีตสิบสอง” เพราะความเคารพศรัทธาในศาสนา ให้ความนับถือผู้อาวุโส รักถิ่นกำเนิด มีความเสียสละสิ่งของร่วมทำบุญ ตลอดจนบริจาคทานแก่คนยากจน เชื่อตามประเพณีว่า เป็นการสร้างกรรมดีเอาไว้ เพื่อเป็นผลดีแก่ตนเองในเวลาต่อไปหรือชาติหน้า

การดำเนินกิจกรรมตามวัฒนธรรมประเพณี ยึดของชาวอีสานดั้งเดิม “ฮีตสิบสองคองสิบสี่” เป็นหลัก และมีงานวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญ ดังนี้

1. งานนมัสการพระธาตุนาคู อำเภอนาคู เป็นงานประจำปีซึ่งจัดขึ้นในช่วงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี เพื่อเป็นการนมัสการองค์พระธาตุ กำหนด 7 วัน ในงานมีขบวนแห่ประเพณี 12 เดือน และการแสดงตำนานนครจำปาศรี
2. งานประเพณีบุญบั้งไฟ จัดขึ้นเดือนหก (ไทย) ของทุกปี ที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จัดเป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่
3. งานออนซอนกตองยาวชาววาปีของดีพื้นบ้าน เป็นงานประเพณีของชาวอำเภอบรบือ จัดเป็นประจำในเดือนธันวาคมของทุกปี
4. งานประเพณีสงฆ์ เป็นงานประเพณีสงฆ์ที่บ้านแดง อำเภอบรบือ กุ้งคันทรรัตน์ อำเภอนาคู กุ้งบ้านโนนรัง อำเภอขามศรีสุราช จัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี
5. งานประเพณีวันขึ้นปีใหม่ เป็นงานประเพณีของอำเภอบรบือ ที่ถือปฏิบัติต่อเนื่องกันทุกปี

7.1.2 ข้อมูลพื้นฐานด้านการศึกษา

จำนวนโรงเรียนแยกตามระดับที่เปิดสอนดังรายละเอียดดังปรากฏตามตาราง

ที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามแยกตามระดับที่เปิดสอน

ระดับช่วงชั้น	ช่วงชั้นที่ 1-2 (อบ. 1-ป. 6)	ช่วงชั้นที่ 1-3 (อบ. 1-ม. 3)	ช่วงชั้นที่ 3-4 (ม. 1-ม. 6)	รวม
จำนวนโรงเรียน	231	61	27	319

7.2 อำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

ตามมาตรา 37 ของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง แบ่งส่วนราชการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำหนดอำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่ ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. 2548 ก : 5-6)

1. จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาและมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย แผนพัฒนาการอุดมศึกษา และความต้องการของท้องถิ่น
2. วิเคราะห์การจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณ เงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา และทำหน้าที่กำกับ ตรวจสอบ ติดตาม เร่งรัดการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษาดังกล่าว
3. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
4. ส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาเพื่อคนพิการผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ รวมทั้งประสานหน่วยงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในเขตพื้นที่การศึกษา
5. กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัยในเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยในเขตพื้นที่การศึกษา

6. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาและที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

7. ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคลเพื่อส่งเสริม สนับสนุน การจัดและพัฒนาการศึกษา

8. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา

9. ดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในเขตพื้นที่การศึกษา

10. ประสานส่งเสริมการดำเนินงานของคณะกรรมการ อนุกรรมการ และคณะทำงานด้านการศึกษา

11. ประสานปฏิบัติราชการทั่วไปกับองค์กร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงานตัวแทนกระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่การศึกษา ในกรณีที่ต้องมีกิจกรรมร่วมหรือตัวแทนการดำเนินการหรือการประชุมในจังหวัด โดยให้อำนาจการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอเมืองทำหน้าที่เป็นตัวแทน และประสานกับเขตพื้นที่การศึกษาอื่นในจังหวัดเดียวกัน ส่วนการดำเนินกิจกรรมในระดับอำเภอ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาซึ่งอยู่ในเขตอำเภอนั้นทำหน้าที่เป็นตัวแทน

12. ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานนโยบายจากส่วนกลาง

7.3 ปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นส่วนราชการที่เกิดขึ้นตามมาตรา 37 ของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มีโรงเรียนในความรับผิดชอบ 319 โรงเรียน ทั้งโรงเรียนในระดับประถมศึกษาที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ปีที่ 1 – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ระดับปฐมวัย – ช่วงชั้นที่ 2) โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3 (ระดับปฐมวัย – ช่วงชั้นที่ 3) และโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 (ช่วงชั้นที่ 3 – ช่วงชั้นที่ 4) ซึ่งเป็นเขตพื้นที่การศึกษาที่มีโรงเรียนในเขตพื้นที่รับผิดชอบจำนวนมาก ส่งผลให้การกำกับดูแลการนิเทศติดตามเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง นอกจากนี้การส่งเสริมความเป็นนิติบุคคลของโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนยังดำเนินการไม่ชัดเจน และไม่ต่อเนื่อง ส่งผลให้การบริหารงานของโรงเรียนเป็นปัญหา โดยเฉพาะการ

บริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งถ้าโรงเรียนกับชุมชนกับโรงเรียนขาดความเข้าใจอันดีต่อกัน จะส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างรุนแรง จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบประเด็นสำคัญ ดังนี้

ประสิทธิ์ พานดวงแก้ว (2539 : 97-99) ได้วิจัยปัญหาการปฏิบัติงานด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ปัญหาการปฏิบัติงานด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านมีปัญหาในระดับปานกลาง นอกจากนี้บุคลากรในโรงเรียนและผู้นำชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิพนธ์ ยศดา (2541 : 84 – 89) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ปัญหาด้านการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมทุกด้านและรายด้านมีปัญหาในระดับปานกลาง เรียงค่าจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ด้านการประชาสัมพันธ์กับโรงเรียน ส่วนด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนมีปัญหาในระดับน้อย

สมพงษ์ เทือกทุม (2547 : 92-100) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นตัวแทนภายในและภายนอกสถานศึกษา มีปัญหาการปฏิบัติงานด้านการกำหนดนโยบาย แผนแม่บทและแผนพัฒนาสถานศึกษา เป็นปัญหาในระดับปานกลาง และจากการเปรียบเทียบพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นตัวแทนภายในและภายนอกสถานศึกษา มีปัญหาการปฏิบัติงานโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุเทพ บุตรสำราญ (2547 : 108 – 112) ได้วิจัยเรื่องการปฏิบัติตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1 และ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นว่า ผู้บริหาร

และครูผู้สอนสร้างสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมจัดการศึกษา มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง และโดยรวมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับปานกลาง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม และเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีปัญหาการปฏิบัติงานในระดับ ปานกลาง ซึ่งเป็นสถานศึกษาในระดับโรงเรียนและเขตพื้นที่ที่ต้องให้การเอาใจใส่เป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะถ้าหากสถานศึกษากับชุมชนขาดความเข้าใจกันดีต่อกัน จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย เช่น การร้องเรียน การไม่ให้ความร่วมมือต่อโรงเรียน เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนในเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่เปิดสอนช่วงชั้นต่างกัน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการบริหารการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นไปอย่างมีคุณภาพต่อไป

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 งานวิจัยในประเทศ

บุญเข้ม คู่ป้อง (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และคณะกรรมการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย 103 โรงเรียน 309 คน ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และกรรมการการศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเว้นแต่ด้านการให้บริการชุมชน และด้านการให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนกรรมการการศึกษาเห็นว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อย ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และกรรมการการศึกษา เห็นว่ามีปัญหาและอุปสรรคในระดับน้อย ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน เว้นแต่ด้านการให้บริการชุมชนและด้านการให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนกรรมการโรงเรียนเห็นว่ามีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการ

ปฏิบัติงานและปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่าผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และกรรมการศึกษามีความคิดเห็นโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุพล มีหนองหว้า (2540 : 147) ได้ทำการวิจัยปัญหาด้านการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า

1. ปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการประเมินผลการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน ด้านการเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน และการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. ผู้บริหารโรงเรียนมีทัศนคติต่อปัญหาการบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการประเมินผลการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน ด้านการเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน และการวางแผนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ถนอม คงผดุง (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนระดมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และประธานกรรมการโรงเรียน จำนวน 963 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบใช้ตารางเลขสุ่ม จำนวน 276 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และประธานกรรมการโรงเรียนเห็นว่าสภาพการปฏิบัติในการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับมาก แต่มีความคิดเห็นว่า มีสภาพปัญหาในการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในระดับปานกลาง เท่านั้น ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงไม่มีความแตกต่างกันในทางสถิติ

นิคม จำปานิล (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรภายในและภายนอกโรงเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 83 คน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยบุคลากรภายในโรงเรียน คือ ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบงานกิจกรรมชุมชน บุคลากรภายนอก คือ ประธานกรรมการการศึกษาและกรรมการการศึกษา รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 332 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนมีการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ด้านการให้บริการแก่ชุมชน ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ด้านการให้ชุมชนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เมื่อเปรียบเทียบพบว่า บุคลากรภายในและภายนอกมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. โรงเรียนมีปัญหาในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับดังนี้ คือ ด้านการให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน เมื่อเปรียบเทียบพบว่า บุคลากรภายในและภายนอกมีความคิดเห็นต่อปัญหาแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานความสัมพันธ์กับชุมชน พบว่า ด้านที่ควรได้รับการพัฒนาเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ ด้านการให้บริการแก่ชุมชน ด้านการให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์กับโรงเรียนและหน่วยงานอื่น ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน เมื่อเปรียบเทียบ พบว่า บุคลากรภายในและภายนอกมีความคิดเห็นต่อการให้ข้อเสนอแนะ มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน

สาคร จันทะเลิศ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 9 พบว่าโรงเรียนบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการวางแผนสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนมีการบริหารงานอยู่ในระดับน้อยผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ปฏิบัติงานการบริหารด้านการประเมินผลการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้านการสนับสนุนจากชุมชนในระดับปานกลาง

โรงเรียนขนาดเล็กมีการปฏิบัติมากใน 2 ด้าน คือ ด้านการประเมินผลจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน รวมทั้งโรงเรียนขนาดใหญ่มีการบริหารงานมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัชร สุขเจริญวิภากรณ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า กรรมการโรงเรียนและบุคลากรโรงเรียนเห็นว่า การให้บริการชุมชนมีปัญหาโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางมีปัญหาการปฏิบัติงานมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประทุมทิพย์ พ่วงวัฒนวงศ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาของชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาของชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลางทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาด้านกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์มากที่สุด และมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาด้านการเรียนการสอนน้อยที่สุด

2. ปัญหาการมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาของชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา ชุมชนมีปัญหาการมีส่วนร่วมในระดับน้อยทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาของชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา ด้านการบริหารจัดการ มีปัญหามากที่สุด และชุมชนมีปัญหาการมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ด้านกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์น้อยที่สุด

พงษ์อนันต์ ธรรมศิริ (2543 : 100 - 104) ได้ทำการศึกษาปัญหาการบริหารงานโรงเรียนกับชุมชน สังกัดกรมสามัญศึกษา สหวิทยาเขตขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการครูโดยรวมและจำแนกตามสถานภาพมีปัญหาการบริหารงานโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อยู่ในระดับมาก ยกเว้นผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน อยู่ในระดับมาก

ถาวร สุขนพกิจ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถม

ศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2545 จำนวน 196 คน ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนด้านงานเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษามากที่สุด โดยทุกงานอยู่ในระดับมาก คือ งานเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน งานการส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ งานการใช้บริการชุมชนตามลำดับ ผู้บริหารโรงเรียนเกณฑ์โรงเรียนปกติกับผู้บริหารโรงเรียนเกณฑ์ยุ่งยาก บริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทุกงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อำพร ผาดโผน (2546 : 96-98) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนนาโพธิ์วิทยา อำเภอหนองปรือ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนางานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยใช้วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการด้วยเทคนิคการระดมความคิดสร้างสรรค์ (AIC) ช่วยให้การดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนดีขึ้นอย่างชัดเจน 3 ด้าน คือ 1) ด้านพฤติกรรมการทำงานของบุคลากร มีความตระหนักเห็นความสำคัญและคุณค่าของชุมชนต่อการจัดการศึกษามากขึ้น 2) แบบของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เปลี่ยนไปเป็นแบบความสัมพันธ์แบบแนวราบมากขึ้น 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นไปในทางที่ดีมากขึ้น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น

ประสาน เรืองศรี (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการปรับปรุงการดำเนินงานส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย ปีการศึกษา 2544 ผลการประเมินตนเองของโรงเรียนอยู่ในระดับปรับปรุง โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์มีความเป็นรูปธรรมน้อย ผลการดำเนินงานเมื่อพิจารณาตามกรอบ 4 ด้าน ปรากฏว่าผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในการร่วมจัดการศึกษาผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดี

1. การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคลากรในสถานศึกษาและชุมชน ผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดี
2. การประชาสัมพันธ์ของสถานศึกษาต่อชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดี
3. ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์ ดี

เกษม ฐานวิเศษ (2547 : 122-129) ได้ศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง การพัฒนา การดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนนาเสียวศึกษาศาสตร์ อำเภอ เมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ประกอบด้วย 2 วงรอบ ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล ผลการศึกษา พบว่า โรงเรียนกับชุมชนเกิดการพัฒนาความสัมพันธ์แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น โดยชุมชนได้เข้าใจ บทบาทของโรงเรียน ตลอดจนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนได้ดียิ่งขึ้น โรงเรียนได้นำไปสู่การ วางแผนร่วมกันของโรงเรียนกับชุมชนในการให้ความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียน ตลอดจนให้ความร่วมมือในด้าน การจัดกิจกรรมอื่น ๆ ของโรงเรียน เพื่อมุ่งให้เกิด การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชุมชนต่อไป

ประเทือง รุชะจี (2547 : 201 – 220) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนบ้านโคกสว่าง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนา คือ การศึกษาดูงานโรงเรียนต้น แบบการอบรมสัมมนา “กระบวนการสร้างพลังสร้างสรรค์ของชุมชน” และการนิเทศภายใน วิธีการศึกษาค้นคว้าใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ (PAOR) ดำเนินการพัฒนา 2 วงรอบ แต่ละ วงรอบประกอบด้วย ขั้นวางแผน (Planning) ขั้นปฏิบัติการ (Action) ขั้นการสังเกตผล (Observation) และขั้นสะท้อนผล (Reflection) ผลการพัฒนาการดำเนินการในวงรอบที่ 1 พบว่า บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชน อยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการร่วมการวางแผนงานพัฒนา โรงเรียน และการสนับสนุนด้านแรงงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพัฒนาต่อในวงรอบที่ 2 พบว่า ด้านการให้บริการด้านแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการอำนวยความสะดวก ประชาชนที่มาติดต่อราชการ อยู่ในระดับมาก ผลการพัฒนาการดำเนินงาน ด้านการรับการ สนับสนุนจากชุมชนในวงรอบที่ 1 โดยภาพรวมพบว่า บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในด้านการร่วมวางแผนงานพัฒนาโรงเรียน และการสนับสนุนด้านแรงงาน เมื่อพัฒนาต่อในวงรอบที่ 2 พบว่า ด้านความอำนวยความสะดวกประชาชนที่มีติดต่อราชการ อยู่ในระดับ มาก

บุญชม ภูหัวไร่ (2548 : 93 – 101) ได้ศึกษาค้นคว้าการพัฒนาการดำเนินงาน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนบ้านบัวหน่วยอำนวยการ อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้หลักการเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติการ ขั้นการสังเกต และขั้นสะท้อนผล ใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา 2 วงรอบ สรุปผลการพัฒนา พบว่า

การดำเนินการอบรมเชิงปฏิบัติการและการประชาสัมพันธ์ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สามารถรวมกันแก้ปัญหา สร้างกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนรวมกัน แต่ยังมีจุดอ่อนอยู่บ้างในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสาร ได้อย่างรวดเร็ว ผู้ศึกษาจะต้องดำเนินการพัฒนากิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

วิชัย เนตรमुख (2548 : 91 -97) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนไทรทองวิทยาคาร อำเภอหนองสูงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (PAOR) มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติ ขั้นสังเกต และขั้นสะท้อนผล ใช้กลยุทธ์การพัฒนา คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน ผลการพัฒนาการดำเนินการ พบว่า โรงเรียนและชุมชนมีความเข้าใจอันดีต่อกัน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน รับทราบปัญหาาร่วมกัน และช่วยกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา ซึ่งการดำเนินการร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์อันดี ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูให้ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

นัทซ์ (Nutz. 1981 : 1416-A) ได้ทำการศึกษาวิจัยเจตคติของมวลชนที่มีต่อจุดมุ่งหมายทางการศึกษาในโรงเรียน หมู่บ้านของประเทศอังกฤษจากผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงเห็นว่าควรเน้นที่จุดมุ่งหมายของการศึกษา และนับถือผลสำเร็จของพวกเขา

คิง (King. 1984 : 1593-A) ได้ศึกษาเรื่องโรงเรียนในฐานะเป็นชุมชนและความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน จุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสามารถลดความแตกต่างของชุมชน โดยการสร้างความสัมพันธ์ด้วยวิธีการประชาธิปไตยให้เกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ผลงานวิจัยสรุปได้ว่า ถ้าหากให้บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับการสร้างกฎจะทำให้เกิดความรู้สึกว่าจะต้องรักษากฎนั้นไว้ ถ้าหากเขามีโอกาสเข้าร่วมจะมีการปฏิบัติตามกฎมากขึ้น และถ้าบุคคลอื่นเข้าใจเกี่ยวกับการตัดสินใจเขาจะเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียน ความแตกแยกจะน้อยลง

คราฟ (Craff. 1988 : 1633-A) ได้ศึกษาทัศนคติของชุมชนต่อการศึกษาและระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ที่จะทำให้อัตนคติของชุมชนต่อโรงเรียนดีขึ้น จุดมุ่งหมาย คือ ต้องการศึกษารความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วม สิ่งแวดล้อมของ

โรงเรียนกับทัศนคติระบบโรงเรียนในแต่ละสิ่งแวดล้อม หรือทัศนคติของชุมชนกับระดับการมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน

หวัง (Hwang. 1997 : 2768-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ทางการเมือง ของท้องถิ่นและชุมชน กับมาตรฐานการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในท้องถิ่นที่มลรัฐเท็กซัส โดยการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารครูผู้สอน และคณะกรรมการโรงเรียน เพื่อเป็นมาตรฐานสำหรับการดำเนินงานของโรงเรียน จากตัวแปร 6 ตัว คือ ค่าเฉลี่ย คะแนน ความถนัด (SAT) และผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ (ACT) ของโรงเรียนในท้องถิ่น ค่าร้อยละของนักเรียนปีสุดท้ายที่ได้คะแนนเกินค่าเฉลี่ยดังกล่าว ร้อยละของนักเรียนที่ผ่านคะแนนเกณฑ์สอบของมลรัฐเท็กซัส ค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียน และค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัวของนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองของท้องถิ่น กับผลการเรียนและค่าใช้จ่ายของโรงเรียน ชุมชนที่มีความคิดค่อนข้างเสรีมากกว่าจะมีนักเรียนปีสุดท้ายที่มีคะแนนเฉลี่ยเกินเกณฑ์ของ SAT และ ACT มากกว่า แต่นักเรียนทั่วไปมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์ทั้งสองเกณฑ์ และมีค่าใช้จ่ายของโรงเรียนมากกว่าชุมชนที่มีแนวคิดเชิงอนุรักษ์ โดยสรุปผลการศึกษานี้ แสดงให้เห็นว่า

- 1) อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจนโยบาย การศึกษา
- 2) การที่ชุมชนมีอุดมการณ์ทางการเมืองเสรีมากขึ้น ไม่ได้ยืนยันว่าจะทำให้นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้นตามมาตรการที่ใช้วัด และ 3) ค่าใช้จ่ายของโรงเรียนในชุมชนที่มีความคิดเสรีมากกว่าจะสูงกว้างทางโรงเรียนในชุมชนที่มีแนวความคิดอนุรักษ์นิยม

บริตติงแฮม (Brittingham. 1998 : 1406-A) ได้ศึกษาเป้าหมายการศึกษาแห่งชาติข้อที่ 8 ที่ว่า “โรงเรียนทุกโรงเรียน จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่จะเพิ่มการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการเจริญเติบโตของบุตรหลานในด้านสังคม อารมณ์และวิชาการ” แสดงให้เห็นความสนใจที่เพิ่มขึ้นที่จะทำให้ความสำเร็จของลูกหลานเข้มแข็งโดยใช้การเป็นหุ้นส่วน การศึกษาครั้งนี้มีจุดเน้นการมีหุ้นส่วนของโรงเรียนครอบครัวและชุมชน วิธีการศึกษาใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่ออธิบายลักษณะของกระบวนการและยุทธศาสตร์ที่ใช้พัฒนาหุ้นส่วนของโรงเรียน ครอบครัวและชุมชนที่จะนำไปใช้เดิมทีในเขตการศึกษาในรัฐวิสคอนซิน ผลการศึกษาพบว่า การมีหุ้นส่วนของโรงเรียน ครอบครัวและชุมชนโดยรวม ได้รับการพัฒนาขึ้นในสภาพแวดล้อมที่มีการปฏิบัติร่วมกัน โดยใช้กรอบงานที่เป็นหุ้นส่วนที่ท้องถิ่นดัดแปลงขึ้น โดยอาศัยศรัทธาของการบริหารจัดการที่แบ่งปันกัน และการสื่อสารด้วยความซื่อสัตย์

เมอร์ฟี (Murphy. 1999 : 1608-CD-ROM) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครูผู้ปกครองและผู้บริหารโรงเรียน ต่อการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญของโรงเรียนประถมศึกษา ในมลรัฐเท็กซัส ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการโรงเรียนมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ตามขอบเขตของจุดมุ่งหมายของการจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียนขึ้นมาเป็นอย่างดี แต่พบว่า มีความเชื่อมั่นน้อยในเรื่องบทบาท อำนาจหน้าที่ในการบริหารงบประมาณ หลักรัฐ การทำงานเป็นทีม

เดลานีย์ (Delaney. 2000 : 2349-A) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการสร้างหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยดัดแปลงขยายจากรูปแบบของ Hirschman โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบทัศนคติของผู้ปกครองในฐานะที่เป็นคณะกรรมการ โรงเรียนในระบบประชาธิปไตยและการรับรู้เกี่ยวกับช่องทางการสื่อสารที่ผู้มีสิทธิ์เรียกร้องต่าง ๆ ฟังพอใจและไม่ฟังพอใจ การศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้เรียกร้องอยากเข้ามามีบทบาทในการกำหนดหลักสูตรของโรงเรียน จำนวน 23 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) มีความแตกต่างของวิสัยทัศน์ในการประชุมปรึกษาหารือกัน 2) ช่องทางในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นที่เน้นเรื่องราวของเด็กคนในคนหนึ่ง หรือในสถานการณ์หนึ่ง และไม่ต้องทำให้เกิดการโต้แย้งกัน 3) การเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองแนวทางอย่างเปิดเผยและดำเนินไปอย่างราบรื่นจะทำให้ผู้ปกครองมีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มมากขึ้น และจะลดการเพิกเฉยและการถูกออกไปจากที่ประชุมได้ 4) ถ้าการตัดสินใจใด ๆ ไม่มีการสร้างกลไกที่ส่งเสริมกระตุ้นให้เกิดความเปิดเผยและมีเจตจำนงร่วมกันจะก่อให้เกิดการขัดแย้งและประท้วงกันได้มากขึ้น และ 5) ผู้เรียกร้องที่เป็นนักธุรกิจมีอาชีพ จะชักจูงให้ผู้บริหารเสนอแนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและเป็นสิ่งจำเป็นมากกว่าผู้เรียกร้องกลุ่มอื่น ๆ

แคนนอน (Cannon. 2000 : 46) ได้ศึกษาเรื่อง ระเบียบวินัยในโรงเรียนและการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ในอดีตที่ผ่านมาระเบียบวินัยของโรงเรียนประถมศึกษาเม้าท์โอลิมปัสได้หย่อนยานลงเรื่อย ๆ การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาว่าอะไรเป็นสาเหตุของปัญหาและหาแนวทางแก้ไข การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์เป็น 3 แนวทางหลัก คือ ระเบียบวินัยของนักเรียนผลกระทบต่อโรงเรียนและความต้องการนโยบายการสร้างระเบียบวินัย การวิจัยครั้งนี้ยังได้ศึกษาความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนด้วย ซึ่งพบว่ามีปัจจัยต่าง ๆ มากมายที่เกี่ยวข้องกับการสร้างระเบียบวินัยและการที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของโรงเรียนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนไป

ในทางบวกได้

โกลด์ (Gold. 2000 : 2338-A) ได้ศึกษากระบวนการทางสังคมที่ชุมชนแห่งหนึ่งริเริ่มขึ้นในโรงเรียนชุมชน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาของเมืองพิลาเคลเพีย เพื่อเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และนักการศึกษา ให้เข้ามาเป็นหุ้นส่วนและร่วมมือกันในการจัดการศึกษาของโรงเรียนท้องถิ่น ชุมชน ผลการศึกษา พบว่า ผู้ปกครองส่วนมากเป็นผู้มีรายได้น้อย แนวความคิดของตนเองเคยถูกนักการศึกษาละเลยไม่เห็นความสำคัญ แต่เมื่อได้เข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ สามารถช่วยให้ผู้ปกครองทั้งหลายตระหนักถึงการเข้ามาในหุ้นส่วน และมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์การศึกษาของบุตรหลาน การจัดองค์กรในชุมชนจึงเป็นผลดีเนื่องจากเป็นตัวกลางระหว่างครอบครัวกับโรงเรียน ทำให้สามารถนำผู้ปกครองที่มีความรู้ความสามารถเข้าร่วมงานกับโรงเรียนได้จึงถือว่า ผู้ปกครองเป็นสมบัติมีค่าอย่างหนึ่ง ดังนั้น การศึกษาคั้งนี้ จึงสรุปได้ว่า การชักนำให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จึงเป็นการทำให้ผู้ปกครองเป็นสมบัติทางวัฒนธรรม และสังคม ที่จะส่งเสริมช่วยเหลือในการจัดประสบการณ์ในการเรียนให้กับเยาวชนของท้องถิ่นได้

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความสำคัญและเป็นปัจจัยเกื้อหนุนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้มีคุณภาพตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสนับสนุนให้ชุมชน ครอบครัว และองค์กรเอกชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษายิ่งขึ้น เพื่อให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น นอกจากนี้ สถานศึกษาต้องได้รับการประเมินสภาพนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพทางการศึกษา (องค์กรมหาชน) (สมศ.) อย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี ซึ่งต้องเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจวิจัยสภาพปัญหาการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศในการปรับปรุงและส่งเสริมการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และได้แนวทางในการพัฒนางานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ตามมาตรฐานการศึกษา ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณา มาตรฐานที่ 14 เพื่อเตรียมการรับการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบที่ 2 (พ.ศ. 2549 – 2553) ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพทางการศึกษา (องค์กรมหาชน) (สมศ.) ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป